

Neslihan SARI
neslihansari2009@hotmail.com, Karabük-Türkiye
ORCID: 0009-0006-2222-4381

Fatma KOÇ
Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, f.koc@hbv.edu.tr, Ankara-Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3267-5366>

Tekstil Dışı Malzemelerle Tasarlanan Giysilerin Tasarım Değeri Analizi

Özet

Bu araştırma, tekstil dışı malzemelerle tasarlanan giysilerin tasarım değeri kriterleri açısından incelenmesi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini, 2019- 2024 yılları arasında düzenlenen “Metropolitan Museum of Art Costume Institute Gala (Met Gala)” etkinliklerinde sunulan tekstil dışı malzemelerle tasarlanmış giysiler oluşturmaktadır. Bu evrenden, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen dört giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Çalışma, tarama modeline dayalı betimsel bir araştırma olup, veriler içerik analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Giysi tasarımında kullanılan tekstil dışı malzemeler, kökenleri, işlenme düzeyleri ve yapısal özellikleri doğrultusunda; deri ve türevi malzemeler, işlenmiş doğal malzemeler, işlenmemiş doğal malzemeler ve petrol türevi malzemeler olmak üzere dört temel kategori altında incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen “Giysi Model ve Tasarım Değeri Analiz Formu” aracılığıyla her malzeme grubuna ait giysi, model özellikleri, fonksiyonel ve sembolik değerler açısından analiz edilmiştir. Bulgular, incelenen giysilerin malzeme türüne bağlı olarak çevresel ve kullanım temelli sınırlılıklar nedeniyle sürdürülebilirlik açısından olumsuzluklar taşımasına rağmen yüksek sembolik değere sahip olduğunu; ancak fonksiyonel değer açısından sınırlılıklar taşıdığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, tekstil dışı malzemelerin giysi tasarımında yaratıcılığı, estetik görünümü ve sanatsal ifadenin gücünü artırdığı; ancak fonksiyonellik ve sürdürülebilirlik açısından tasarımcıların farklı disiplinlerle iş birliği içinde yenilikçi çözümler geliştirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: tekstil dışı malzemeler, giysi tasarımı, tasarım değeri, giysi analizi, MET Gala

Analysis of the Design Value of Garments Designed with Non-Textile Materials

Abstract

This research aims to examine garments designed with non-textile materials in terms of design value criteria. The universe of the study consists of garments designed with non-textile materials exhibited at the Metropolitan Museum of Art Costume Institute Gala (Met Gala) events held between 2019 and 2024. Four garment designs selected from this universe using purposive sampling were included in the scope of the study. The study is a descriptive research based on a survey model, and the data were obtained using content analysis. Non-textile materials used in garment design were examined under four main categories: leather and derivative materials, processed natural materials, unprocessed natural materials, and petroleum-derived materials, according to their origins, processing levels, and structural characteristics. The “Clothing Model and Design Value Analysis Form” developed by researchers was used to analyze clothing items from each material group in terms of model characteristics, functional and symbolic values. The findings reveal that, despite the sustainability drawbacks due to environmental and usage-based limitations depending on the material type, the examined garments have high symbolic value; however, they have limitations in terms of functional value.

Consequently, it was concluded that non-textile materials enhance creativity, aesthetic appearance, and the power of artistic expression in garment design; however, designers need to develop innovative solutions in collaboration with different disciplines in terms of functionality and sustainability.

Keywords: non-textile materials, garment design, design value, garment analysis, Met Gala

1. Giriş

Tekstil ürünleri, insanların alışkanlıklarının evriminde kilit bir rol oynamıştır. Tekstil lifleri ve bu liflerden üretilmiş ürünler insanın giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında son derece önemlidir. Strand ve diğerleri (2010: 150), tekstiller üzerine yapmış oldukları bir çalışmada, *“tekstilin önemi hafife alınmamalıdır; çünkü en eski insan zanaat teknolojilerinden birini, kesinlikle metalurjiden daha eskiyi temsil ederler ve geçim, ekonomi ve değişimin temel bir parçası olmuşlardır”* şeklindeki açıklamada tekstilin insanlık tarihindeki önemini vurgulamışlardır. Tekstil ürünleri, olağanüstü mükemmel mekanik ve fiziksel özelliklerinin yanı sıra, giysiler başta olmak üzere otomotiv, inşaat ve mobilya gibi çeşitli endüstrilerde güçlendirilmiş kompozit ürünlerde de kullanılmaktadır. Yirminci yüzyılın başlarında sentetik liflerin ortaya çıkmasıyla birlikte, tekstil ürünlerinin ve kullanım yerlerinin çeşitliliği artış göstermiştir. Artan çevresel endişeler ve petrol kaynaklarının tükenmesi, doğal liflerin üretiminin azalması araştırmacıları, tasarımcıları, moda sektörünü ve konfeksiyon endüstrisini yeni arayışlara ve sürdürülebilir çevre dostu yaklaşımlara teşvik etmiştir.

Giysiler, giysi aksesuarları ve bunlara yapılan süslemeler, estetik bir nesne olarak bedene ait unsurlardır ve genellikle tekstil ürünleri ile oluşturulmaktadır. Giysi tasarımlarının kullanıldığı malzemelere uygulanan manipülasyonlar ve teknik işlemler, sanatsal üretimin tasarıma yansıtılan ifadeleri olarak görülmüştür. Özellikle yirminci yüzyılın başlarından itibaren moda tasarımcılarının giysi tasarımlarındaki yenilik arayışları, geleneksel ve alışılmış olanın dışına çıkan, malzemeler ve üretim tekniklerini kullanarak yaratıcı manipülasyonlarla kullanılır hale getirilmiştir. Yirminci yüzyılın sonları ve yirmi birinci yüzyılın başlarında, *“modanın küreselleşmesi”* ile özellikle seri üretim moda stil varyasyonlarının küresel olarak tek tip ürünler lehine terk edilmesiyle ilişkilendirilmiştir.

Moda; beden ve kültürün canlandırılmasında ve deneyimlenmesinde maddi bir rol oynar. Moda ve giysiler tüm duyuları kapsar ve bu nedenle bedene en yakın konumda bulunan *“maddi kültürün en temel nesneleri”* arasında sayılabilir. Bu giysilerin ve giysilerde kullanılan malzemelerin vücutta bıraktığı izi hissetmeyi, yün bir kazağın yumuşaklığından veya kaşıncılığından, vücudu şekillendiren spor kıyafetlerinin toparlayıcı etkilerine kadar pek çok şeyi içinde barındırır (Lehnert ve Mentges, 2013: 8). Hollander (1978: 331), giysiler ile ilgili çalışmada, *“giysilerin temel unsuru görsel etkisidir; diğer tüm unsurlar koşulludur ve ara sıra oluşur.”* şeklindeki tanımlaması ile giysilerin görsel etkisinin önemini vurgulamıştır. Wilson’da (1987: 9), Hollander’ın yapmış olduğu tanımlama doğrultusunda modayı *“bir görsel sanat biçimi, görünür benliğin aracı olduğu bir imge yaratımı”* olarak tanımlamıştır.

Giysi tasarımında farklı parçalar bir araya gelerek bir bütünü oluşturur. Tasarımcılar giysi tasarımı yaparken her parçayı birbirini tamamlayacak şekilde bir bütün olarak düşünür ve tasarlar (Akgöz, 2005: 8). Günümüz moda sektörünün içinde bulunduğu rekabet ortamında tasarımcılar koleksiyonlarında daha yaratıcı ve özgün olmak için bir konsept üzerinde çalışma zorunluluğu hissetmektedirler (Koca vd., 2015:128). Malzemeyle etkileşim, ürünler aracılığıyla gerçekleşir ve bu etkileşim hem teknik hem de duysal özellikler içerir. Bir giysinin malzemesi; dayanıklılık, esneklik ve nefes alabilirlik gibi teknik özellikleriyle kullanım amacına uyumlu olması gerekirken, aynı zamanda doku, renk ve parlaklık gibi duysal özellikleriyle kullanıcının duyularına hitap etmelidir. Malzeme seçimi, giysinin hem işlevselliğini hem de estetiğini belirler ve kullanıcı deneyimini doğrudan etkiler (Karana, Hekkert, ve Kandachar, 2008: 1081). Giysi tasarımında, kullanılan malzeme ve yapım teknikleri, tasarımın başarısını doğrudan etkileyen kritik unsurlardır. Malzemenin tekniğe uygunluğu, tasarımın hedeflenen amacına ulaşması için büyük önem taşır. Çünkü malzeme ile teknik arasındaki uyum, ürünün bütünlüğünü ve kalitesini belirler. Bu uyum sağlandığında, tasarım hem işlevsel hem de estetik açıdan değer kazanır. Ancak, her tekniğin her malzemeye uygulanamaması, tasarımcıyı sınırlayan bir faktördür.

Bu durum, tasarımcının yaratıcılığını kullanarak amaca uygun ürünler geliştirmesini gerektirir (Sarioğlu, 1994: 395). Giysi tasarımı, yaratıcı fikirlerin ürüne dönüştüğü bir süreç olarak diğer tasarım disiplinleriyle ortak temel ilkelere dayanır. Ancak kullanılan malzemeler, yöntemler ve sunum şekilleri, geleneksel tasarım yaklaşımlarının ötesine geçebilir. Özellikle tekstil dışı malzemeler ve teknoloji kullanımı, tasarımların görsel olarak farklılaşmasına ve yenilikçi bir anlayışa yönelmesine olanak tanımaktadır (Öz ve Çileroğlu, 2021: 122).

Moda tasarımı alanı, günümüzde estetik arayışların yanı sıra çevresel ve toplumsal sorumlulukları da içeren çok katmanlı bir disipline dönüşmüştür. Tasarımcıların giysilerde malzemesi tekstil lifi olmayan tekstil dışı malzeme olarak tanımlayabileceğimiz, kullanımı yalnızca estetik veya sanatsal değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik açısından da önem taşıyan malzemeleri tasarımlarında kullanmaları gün geçtikçe artırmaktadır. Modern sanat akımlarının etkisiyle yirminci yüzyılın başlarından itibaren tasarımcılar ve sanatçılar yeni fikirlerin, malzemelerin ve deneysel çalışmaların arayışı içerisine girmişlerdir. Bu dönemde kendini gösteren giyilebilir sanat hareketi, tasarımcıları deneysel giysilere ve tekstil dışı malzeme kullanımına yönlendirmiştir. Kurumuş çiçekler, metal, cam, seramik, taş, çeşitli hayvan kabukları, kemikler, bitki sapları, yapraklar, kuş tüyleri, petrol türevi ürünler, atık malzemeler vb. bir çok unsur moda tasarımı alanında kullanılır olmuş giysi ve giysilere ilişkin unsurlara yansıtılmıştır.

Bazı sanatçılar ve tasarımcılar, çevresel sorunlara dikkat çekmek ve kaynakların tükenmesine karşı duyarlılık göstermek amacıyla bu malzemeleri özellikle tercih etmişlerdir (Chapin, Torn, ve Tateno, 1996: 1017). Her sezon modanın makro temalarından biri, yerli toplulukların iççiliğini ve geleneklerini onurlandırmak için farklı medeniyetlere ait yerli tasarımları ve temaları bir araya getirmektedir. Bu durum, moda endüstrisinin artık farklı formları, renkleri ve stilleri olan bu topluluklara saygı duymaya ve yerel sürdürülebilirliği teşvik etmeye yönelerek kurumsal doğasından kurtulmayı hedeflediğini göstermektedir (Koca, 2025: 39). Disiplinler arası sınırların belirsizleşmesi, kaynakların tükenme riski, çevresel kaygılar, tasarımda yenilik arayışları gibi etkenler, tekstil dışı malzemelerin önemini artırmıştır. Tekstil dışı malzemelerle üretilen giysiler; performans sanatı, moda şovları ve kavramsal sanat gibi alanlarda hem estetik bir araç hem de düşünsel bir ifade biçimi olarak öne çıkmaktadır. Aynı zamanda bu tür giysiler, bireylerin kendilerini ifade etme biçimlerini artırmakta ve geleneksel moda tasarımı anlayışına alternatif bir bakış açısı sunarak önemini gittikçe artırmaktadır. Nimkulrat (2010: 64), Finlandiya'daki tekstil eğitimi üzerine yaptığı araştırmada, ifade edici yönlerin ihmal edilmesinin yaratıcı süreci ve alternatif malzeme kullanımını sınırlandırabileceğini belirtmektedir. Araştırmalar, yaratıcı süreçlerin merkezinde malzemenin bulunduğunu ve teknik/biçimsel unsurların arka planda kaldığını ortaya koymaktadır. Nimkulrat'ın çalışması, giyilebilir sanatta tekstil dışı malzeme kullanımının ifade gücünü ve yaratıcılığı artırdığına işaret etmektedir.

Görsel 1. Salvador Dalí " Aphrodisiac Jacket" 1936.

Görsel 2. Victor&Rolf 2015/Sonbahar-Kış Haute Couture koleksiyonu

Görsel 3. İris Van Herpen 2019 "Hypnosis" koleksiyonu

Moda ve sanat arasındaki sınırları zorlayan tasarım anlayışları, zaman içinde farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Örneğin; Salvador Dalí, üzerine nane likörü dolu bardaklar yerleştirdiği klasik bir smokini sürrealist bir yaklaşımla giyilebilir sanat eserine dönüştürmüştür (görsel1). Benzer şekilde Viktor & Rolf'un Sonbahar/Kış 2015 haute couture

defilesinde, giysi tasarımlarının ahşap çerçevelerle bütünleşerek tuval şeklinde parçalanmış sanat esrine dönüştürülmesi giyilebilir sanat kavramını radikal bir şekilde ele alan örneklerdendir (görsel2). İris Van Herpen, giyilebilir sanatın sınırlarını zorlayarak 3D baskı teknolojisini kullanmaktadır. Bu teknoloji sayesinde, geleneksel yöntemlerle üretilmeyecek karmaşık yapılar ve formlar yaratmaktadır (görsel3).

1.1. Moda Tarihi Sürecinde Tekstil Dışı Malzemelerin Kullanımı

Moda tasarımı alanında giysiler 20. yüzyılın ortalarına kadar geleneksel kumaşlar kullanılarak üretilirken, 1930'ların sonlarına doğru Dupont firmasının geliştirdiği naylon, plastik malzemelerin giysi tasarımında kullanımını başlatmıştır (Science History Institute, 2008). Özellikle ipek çoraba alternatif olarak piyasaya sürülen naylon çoraplar kısa sürede büyük talep görmüş "Süper Polimer" olarak adlandırılan naylon, endüstri toplumunun vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (American Chemical Society, 1995: 1-3). 1945 yılında yaşanan "Naylon İsyanları", sentetik liflerin moda endüstrisinde yarattığı dönüşümün toplumsal yasması olmuştur (Peterson, vd., 2008: 236). 1960'lardan itibaren metal, plastik ve kâğıt gibi materyallerin kullanımı moda tasarım anlayışında önemli bir dönüşüm başlatmıştır (Meydan & Kutlu, 2011: 26). sonunda uzay araştırmalarının hız kazanması ve 1960'larda "uzay çağı" olarak adlandırılan dönemin başlaması ile moda endüstrisinde petrol türevli sentetik malzemelerin (naylon, plastik vb.) kullanımını önemli ölçüde artırmıştır. Bu dönemde, uzay keşiflerinin popüler kültürde yarattığı etki, moda tasarımcılarını fütüristik ve teknolojik temalı tasarımlara yönlendirmiştir. André Courrèges, Paco Rabanne, Pierre Cardin ve Mary Quant gibi öncü tasarımcılar, petrol türevi malzemeleri kullanarak yenilikçi tasarımlar yapmışlardır (Çileroğlu ve Nadasbaş, 2018: 237). Paco Rabanne 1960'lı yılların modasında büyük bir etki yaratmış özellikle tel ile birbirine bağlanmış plastik diskleri ve keskin hatlara olan tutkusu ile tanınmıştır (Watson, 2004: 341). Coco Chanel'in "metal işçisi" olarak tanımladığı Rabanne, 1966 yılında düzenlediği "12 Unwearable Dresses" (12 Giyilemez Elbise) defilesinde, plastik diskleri metal zincirlerle birleştirerek tasarladığı elbiselerle dikkatleri üzerine çekmiş, geleneksel dikiş tekniklerine meydan okumuştur (Braga, 2009: 32; Loschek, 2009: 71). 1968 yılında Barbarella filmi için tasarladığı metal ve PVC giysiler dönemin uzay çağı modasını yansıtmıştır (Ypiranga ve Neto, 2023: 87). Rabanne'nin deneysel tasarım anlayışı modada radikal bir dönüşüm başlatmıştır (Lobenthal, 2005: 200). Paco Rabanne, 1999 yılında sunduğu son koleksiyonunda uydu elbisesi, aynalar ve hareketli nesneler gibi sıra dışı unsurları içeren yenilikçi tasarımlara yer vermiştir (Watson, 2004: 341).

1960'lar ve 1970'lerde, Pierre Cardin, moda ile teknolojiyi birleştirip fütüristik bir bakış açısıyla özgün koleksiyonlar ortaya koymuştur. Plastik, vinil ve suni deri gibi materyalleri geleneksel kumaşlarla harmanlayarak hem estetik hem de işlevselliği ön plana çıkaran tasarımlar oluşturmuştur. Özellikle plastik ve fermuarlı tulumlar ile üç boyutlu kalıplarla şekillendirilmiş giysiler, dönemin modasına damgasını vurmuştur (Langle, 2005: 15-44). Uzay çağı modası, vinil (PVC), plastik, mylar ve poliüretan gibi sentetik ve fütüristik malzemelerin moda dünyasında öne çıkmasına katkı sağlamıştır. Pierre Cardin, 1968'de Union Carbide Corporation'ın iş birliğiyle geliştirilen Cardine ürünü vakumla şekillendirilmiş yüksek kabartmalı kumaşı tanıtmıştır (Palmer, 2018: 31)

1960'ların ruhunu haute couture ile harmanlayan Yves Saint Laurent, sokak modasını yüksek sanatla birleştirmiştir. 1963 Kış sezonunda Yves Saint Laurent'ın "Robin Hood" koleksiyonu, deri kullanımını haute couture'da ön plana çıkararak devrim yaratmıştır. Bu koleksiyon, derinin moda tarihinde lüks, dayanıklılık ve yenilik sembolü olarak yer edinmesine öncülük etmiştir (Orfali, 2008: 183-185). Tasarımcının 1967 İlkbahar-Yaz koleksiyonu, Afrika kültürlerinden ilham almış; rafya, keten, ahşap ve cam boncuk gibi malzemelerin haute couture estetiğiyle birleştiği "Bambara" elbiseleriyle moda tarihinde bir ilke imza atmıştır (Berge, 1997: 76). Laurent'in 1969 kış koleksiyonunda uçuşan tüllerle birleştirilmiş altın galvanizli bakırdan yapılmış vücut heykeli, modern heykel sanatının biçimsel özelliklerini haute couture'un estetik incelikleriyle birleştirerek materyal deneyciliğinin önünü açmıştır. Aynı koleksiyonda yer alan işlem görmemiş organik cennetkuşu tüylü elbise, doğal malzemelerin lüks modayla nasıl birleştirilebileceğinin radikal bir örneğidir (Hennessy & Fischel, 2012: 383). Issey Miyake, tasarımlarında tekstil dışı

malzemelere yenilikçi ve deneysel bir perspektiften yaklaşmıştır. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren plastik, bambu, rattan ve Kozo kâğıdı gibi farklı materyalleri giysi tasarımında özgün biçimlerde kullanarak moda alanında malzeme anlayışına yeni bir boyut kazandırmıştır. Martin Margiela, özellikle ilk koleksiyonlarında geri dönüştürülmüş malzemeleri yaratıcı biçimde kullanmıştır. 1988 Sonbahar/Kış koleksiyonunda, kırık porselen tabaklardan elde edilen parçalar gömlek tasarımlarında dekoratif yüzeyler oluşturacak şekilde kullanılmış, plastik alışveriş poşetleri ise tişört formuna dönüştürülerek kahverengi selofan bantlarla bir araya getirilmiştir (Debo & Loppa, 2005: 382).

Hüseyin Çağlayan, entelektüel ve sanatsal öğelerle tasarımlarına özgünlük katarken, beden hareketlerini de göz önünde bulundurarak, tasarımlarına mimari, bilim ve doğadan aldığı ilhamı yansıtmaktadır (Seeling, 2000: 483). Tekstil dışı malzemeleri tasarımlarında sıklıkla kullanan Çağlayan’ın 1994’deki koleksiyonunda yer alan yıkanabilir kâğıttan üretilmiş ceket ilk tasarımları arasında yer alır (Watson, 2004: 187). Hüseyin Çağlayan’ın 1999 yılında Tyvek malzeme ile tasarladığı zarf elbise ve 2000 yılında ahşap kullanarak tasarladığı etek, alışılmadık malzemeleri giysi tasarımına dönüştürdüğü estetik ve simgesel tasarımlar arasındadır (<http://1>). 2000 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda yer alan “*Remote Control*” elbisede ise fiberglas, metal ve sentetik malzemelerin yanı sıra hareketli mekanizmalar ve farklı dokular kullanılmıştır (<http://2>). Benzer şekilde 2007 yılında yarı saydam baloncuklar kullanarak tasarladığı “*Bubble Dress*” ve metal plakaları kullanarak tasarladığı elbise teknoloji ile yüksek dikişi bir arada kullanarak biçimlendirdiği tasarımlardır (Isaac, 2007: 61). Tasarlamayı yalnızca giysi üretimi olarak değil, anlatsal ifade biçimi olarak ele alan John Galliano koleksiyonlarında deri, kürk gibi malzemeleri alışılmışın dışında kullanımıyla dikkat çekmektedir. Galliano, korse tasarımında cam veya metal gibi malzemelerin yerine genellikle deriyi tercih ederek iç giyimi dış giyime yansıtmıştır (Kim, 2013: 154). Brikolaj tekniğini kullandığı 2004 Sonbahar/Kış koleksiyonunda tekstil malzemelerini alüminyum kola kutuları ve plastik şişe gibi malzemeler ile harmanlayarak deneysel bir dil oluşturmuştur (Taştepe, 2018: 496). Galliano’nun 2018 Sonbahar/Kış koleksiyonunda plastik pelerinler ve naylon yağmurluklar öne çıkan parçalar arasında yer almıştır.

Alexander McQueen, doğa, beden, kültürel kimlik temalarını tekstil dışı malzemeler aracılığıyla yorumlayan yenilikçi bir tasarım anlayışına sahiptir. Koleksiyonlarında gerçek kuzu postu, deri, ahşap, metal gibi materyalleri kullanarak doğallık, koruyuculuk, kimlik kavramlarını estetik formlarda bir araya getirmiştir. McQueen’in 1997 Sonbahar/Kış koleksiyonundaki lazer kesim kuzu postu gece elbisesi doğanın vahşi yönünü öne çıkarırken, 99 İlkbahar/Yaz koleksiyonundaki kalıplanmış deri korsesi kadın bedenine zırh formu kazandıran tasarımlarıyla güç ve dayanıklılığı simgelemektedir (Fogg, 2013: 463). McQueen, huş ağacı ve benzeri malzemelerden ürettiği heykelsi formlar ile giysiyi sadece giyilebilir bir nesne olmaktan çıkarıp aynı zamanda estetik ve kültürel bir ifade aracına dönüştürmüştür (<http://3>). Ayrıca 2000 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda Orta Doğu Batı kültürleri arasındaki etkileşimi Swarovski kristaller, zincir ve alüminyum plakalarla oluşturduğu “yaşamak” tasarımı üzerinden yorumlayarak, giysi üzerinden kültürel kimlik ve koruyuculuk kavramlarını tartışmaya açmıştır (<http://4>).

1990’ların sonunda Jiri Evenhuis ve Janne Kytanen’in 2000 yılında SLS tekniği ile naylon tozundan ürettikleri Black Drape Dress dünyanın ilk işlevsel 3B baskılı giysisi olarak moda tarihinde dönüm noktası olmuştur (Çileroğlu & Nadasbaş, 2018: 237). Üç boyutlu yazıcılarla üretilen giysileri moda dünyasına taşıyan öncülerden biri de Hollandalı tasarımcı İris van Herpen’dir. Herpen, 2010 yılında Amsterdam Moda Haftası’nda sergilediği Crystallization adlı koleksiyonuyla dikkat çekmiştir. Bu koleksiyon, tamamen 3B yazıcılarla üretilen giysilerden oluşan ilk örneklerdendir. İris van Herpen, 2007 yılında kurduğu markasıyla teknoloji, sanat ve bilimi moda tasarımı ile bütünleştirerek yenilikçi bir yaklaşım ortaya koymuştur (Yıldıran, 2016: 164). Herpen, tasarımlarında deri, metal, pleksiglas, plastik ve yüksek teknoloji ürünü sentetik materyaller kullanarak geleneksel kumaş anlayışının dışına çıkmıştır. 2010 yılında “Crystallization” koleksiyonu ile moda alanında ilk kez 3D baskı tekniğini uygulamıştır. Koleksiyonlarındaki tasarımlar, duman, su, yaprak ya da kemik gibi doğal formları anımsatan yapılar oluşturur ve bu formlar dalgalanarak, kıvrılarak ve bükülerek barok estetiğini çağrıştıran bir hareket kazanmaktadır (Smelik, 2017: 262-265). İris van Herpen, metal ve yarı saydam silikon gibi sert ve yüksek teknoloji ürünü malzemeler tasarımlarda hem yapısal derinlik hem de

dramatik bir etki oluşturmıştır. 2013 tarihli “Wilderness Embodied” koleksiyonunda ise bu malzemelerle iskelet formunu ön plana çıkararak heykelsi bir estetik yaratmıştır (Lee, 2014: 179).

1.2. Moda Tasarımında Tasarım Değeri

Tasarım, belirli bir amaca yönelik verilerin yaratıcılıkla harmanlanması sonucu kendine ait değerleri de içinde barındırarak öne çıkan bir süreçtir. Giysi tasarımında moda eğilimleri, kültürel yapılar ve kullanıcı beklentileri doğrultusunda estetik, fonksiyonel ve sembolik değerler önem kazanabilmektedir. Koca & Zöhra'ya (2023: 5932) göre giysilerdeki bu değerler; konfor, hareket kolaylığı, estetik görünüm gibi unsurlarla birlikte kullanıcı memnuniyetini ve tercih edilebilirliği artırmaktadır. Bir giysinin tasarım değeri, fonksiyonel ve sembolik unsurların birleşimiyle ortaya çıkmaktadır. Örneğin, spor giyim ürünlerinde fonksiyonel değerler ön plandayken, gece kıyafetlerinde sembolik değerler daha baskın olabilir. Benzer şekilde, tekstil dışı malzemelerle üretilmiş giysilerde de bu tür tasarım değerlerinin varlığı, ürünün tüketici tarafından tercih edilmesinde etkili bir faktör olabilmektedir.

Creusen & Schoormans (2005: 66-72), ürün görünümünün tüketici tercihlerini nasıl etkilediğini inceledikleri çalışmalarında tasarım değerini estetik, sembolik, fonksiyonel, ergonomik, dikkat çekme, kategorizasyon olmak üzere toplam altı başlıkta ele alınmıştır. Araştırma sonucunda tüketicilerin estetik değer, fonksiyonel değer ve sembolik değerleri ön planda tuttuğu görülmüştür. Thoren (1994: 390) ise, ürün tasarım değerlerini, fonksiyonel ve sembolik olarak iki kategoriye ayırır. Orth & De Marchi'ye (2007: 225) göre, fonksiyonel değer, giysinin kullanım özelliklerini ve sürdürülebilirliğini kapsar. Özgüngör (2013: 69), fonksiyonel değerleri ürün tasarımının sunduğu performans, teknik özellikler ve bunlara benzer pratik özellikler olarak tanımlamış ve fonksiyonel değer, ürünün kalitesi, dayanıklılığı ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama yeteneği ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, fonksiyonel değer ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanabilir.

Sembolik değerler, giysinin kullanıcıda oluşturduğu duygu ve hislerdir (Creusen & Schoormans, 2005: 66). Tüketiciler, ürünleri kullanırken yaşadıkları deneyimler aracılığıyla bu ürünlere sembolik anlamlar yüklerler. Bu deneyimsel zevkler ürünün duyuları uyarmasıyla başlar. Ayrıca, tüketiciler ürünü kullanırken kendi duygularını ifade eder ve bu ürünlere kişisel anlamlar yükleyerek sembolik bir değer oluşturur. Bu süreçte, ürün fiziksel özelliklerinin ötesinde, tüketicilerin duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına hitap eder (Rahman, Jiang & Liu, 2010: 294). Davis'e (2019: 451) göre, sembolik değer, bir nesnenin başka bir şeyi temsil etmesi yoluyla kazandığı anlamı ifade eder. Dolayısı ile nesnelerin işlevsel özelliklerinden çok temsil ettikleri anlamlarla ilişkilidir. Ravasi ve Violina (2008: 270) ürünlerin sembolik değerinin, tüketicilerin toplumsal kimliklerini ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyan, bir dönemi, mekânı veya gruba aidiyeti çağrıştıran önemli bir unsur olduğunu belirtmişlerdir.

1.3. Metropolitan Sanat Müzesi Kostüm Enstitüsü ve Met Gala

Metropolitan Sanat Müzesi Kostüm Enstitüsü (The Costume Institute at The Metropolitan Museum of Art) 1900'lerin başında Irene ve Alice Lewisohn kardeşlerin yönettiği bir halk tiyatrosunun gardırobundaki kostüm koleksiyonu kullanarak faaliyetlerine başlamış, 1937 yılında bağımsız bir kurum olarak Kostüm Sanatı Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Koda ve Glasscock, 2014: 21-22). Özellikle moda tasarımcılarına yönelik bir araştırma ve ilham kaynağı olmayı amaçlayan kurumun çalışmalarında eğitim, koruma ve sergileme işlevleri bir arada yürütülmüş, 1946 yılında Metropolitan Sanat Müzesi ile Kostüm Enstitüsü birleşmiştir (http:5). Moda tanıtımcısı Eleanor Lambert, 1948 yılından itibaren Kostüm Enstitüsü'ne finansal kaynak sağlamak amacıyla yıllık açılış sergisine özel “Yılın Partisi” adını verdiği bir gala organize etmiştir (Ramzi, 2024; Addie, 2024: 13). Met Gala, 1971 yılında her yıl belirli bir tema etrafında kurgulanmıştır. Tarihsel, kültürel ya da estetik bir perspektife dayanan temalar, Kostüm Enstitüsü'nün baş küratörü tarafından belirlenmektedir (McLean, 2023: 61). Met Gala, aynı zamanda tasarımcıların ünlüler aracılığıyla tasarımlarını sergileyebildiği bir reklam platformu işlevi görmektedir (Kanski, 2022: 10). Tasarımcılar, galada eserlerinin yalnızca birer moda ürünü olarak değil, aynı zamanda maddi kültür ürünü olarak değerlendirileceğini bilerek

bu platformu desteklemektedirler. Vogue ve Metropolitan Müze'sinin iş birliği ile gerçekleştirilen Met Gala, geçmiş dönemlere ait sanatsal ve tasarımsal değerlerin korunmasına katkıda bulunurken, modanın daha geniş bir kitleye ulaşmasına da olanak tanımaktadır (Bowles, 2020: 8).

Met Gala, geleneksel moda anlayışını aşan ve giysi tasarımında sınırların zorlandığı bir platform olma özelliğiyle, tekstil dışı malzemelerle yapılan yenilikçi ve deneysel tasarımlara ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle temaların yaratıcı yorumlara açık yapısı, bazı tasarımcıların kumaş yerine plastik, metal, cam, lateks, pleksi ya da teknoloji temelli materyaller kullanarak özgün giysi tasarımları geliştirmesini teşvik etmiştir. Örneğin 2016 Met Gala'nın "Manus x Machina: Fashion in an Age of Technology" teması, moda sektöründe el yapımı ile makine yapımı ürünler arasındaki ayrımı sorgulamıştır (Amed & Sherman, 2016). Beyoncé, 2016 Met Gala'ya Givenchy imzalı, ten rengi lateksten yapılmış bir elbiseyle katılarak tüm dikkatleri üzerine çekmiştir (Carlos, 2016). 2018 Heavenly Bodies: Fashion and the Catholic Imagination" teması kapsamında (<http:6>) şarkıcı Solange İris Van Herpen tarafından tasarlanmış ve plastikten üretilmiş heykelsi bir giysi giymiştir (<http:7>). Bu örnekler, Met Gala'nın sadece moda tarihine ışık tutan değil, aynı zamanda malzeme deneyciliğini teşvik eden bir sahne olduğunu göstermektedir.

Günümüzde hızla artan tekstil atıkları, çevresel sürdürülebilirliği tehdit eden önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Moda endüstrisinde kullanılan tekstil dışı malzemeler yalnızca çevresel değil, ekonomik ve sosyokültürel etkiler de yaratmaktadır. Bu bağlamda, giysi üretiminde tekstil dışı malzemelerin kullanımı hem kaynakların verimli kullanımı hem de yeni tasarım anlayışlarının geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma; malzemesi tekstil olmayan, tekstil dışı malzemelerle tasarlanan giysilerin tasarım değeri kriterleri açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan giysilerin tasarım özellikleri nelerdir?
2. Tekstil dışı malzemelerle tasarlanan giysilerin tasarım değeri nasıldır?
 - a- Tasarımların fonksiyonel değeri açısından
 - b- Tasarımların sembolik değerler açısından

Çalışma, tekstil dışı (tekstil malzemesi ve türevi olmayan) malzemelerle tasarlanmış giyilebilir kadın giysi tasarımları ile sınırlandırılmıştır. Tekstil dışı malzemenin uygulanmasında yüzey oluşturma için kullanılan tekstil malzeme kapsamı içine alınmıştır. Tekstil dışı malzemeler grubu içerisinde yer alan ancak üretim ve çeşitlilik açısından kendi içerisinde farklılıklar gösteren biyolojik temelli malzemelerden (biocouture) üretilen giysi tasarımları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Moda tasarımı, estetik arayışların ötesine geçerek çevresel ve toplumsal sorumlulukları da kapsayan çok boyutlu bir disipline dönüşmüştür. Tekstil dışı malzemelerle üretilen giysiler, performans sanatı, moda gösterileri ve kavramsal sanat gibi alanlarda yaratıcılığın ve ifadenin bir aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu tasarımlar, bireylerin kendilerini ifade biçimlerine katkı sağlamakta ve geleneksel moda anlayışına alternatif bir bakış sunmaktadır. Bu tür çalışmalar, tasarımcıların yaratıcılığını önemli ölçüde desteklemekte, profesyonel ve amatör tasarımcılar ile öğrenciler için yenilikçi fikirler geliştirme, sürdürülebilir ve inovatif ürünler tasarlama ve üretmeye zemin hazırladığı için oldukça önemlidir. Elde edilen bulguların, moda tasarımı alanında yaratıcı süreçler ve sürdürülebilir üretim anlayışı açısından öğrencilere, akademisyenlere ve sektör profesyonellerine önemli katkı sağlaması kaçınılmazdır.

2. Yöntem

Araştırma tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, 2019- 2024 yılları arasında düzenlenen "Metropolitan Museum of Art Costume Institute Gala (Met Gala)" etkinliklerinde sergilenen tekstil dışı malzemelerle tasarlanmış giysiler oluşturmaktadır. Bu evrenden, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak malzeme bilgisine ulaşılabilen, dikkat çekici ve temsili nitelikte dört giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bu

araştırmanın verileri tekstil dışı malzemelerle tasarlanmış giysilere ait görselleri üzerinden içerik analizi yöntemiyle elde edilmiştir.

Araştırmacılar tarafından tekstil dışı malzeme grubu olarak belirlenen dört temel kategori belirlenmiştir. Çalışmada örneklem grubuna dahil edilen tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan giysiler belirlenirken bu gruplandırma temel alınmış ve her kategoriden birer giysi tasarımı örneği giysi tasarım değeri açısından analiz edilmiştir. deri ve türevi malzemeler grubu için, , işlenmiş doğal malzemeler grubu için, 2023 Met Gala etkinliğinde sunulan tasarımlardan 1 adet, işlenmemiş doğal malzemeler grubu için, 2024 Met Gala etkinliğinde sunulan tasarımlardan 1 adet ve petrol türevi malzemeler grubu için, 2024 Met Gala etkinliğinde sunulan tasarımlardan 1 adet olmak üzere dört giysi tasarımı örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Sarı, (2025: 168) yapmış olduğu çalışmada giysilerde tekstil dışı malzemeleri şu şekilde gruplandırmıştır. Çalışmada örneklem grubuna dahil edilen tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan giysiler belirlenirken bu gruplandırma temel alınmıştır.

1. Deri ve kürk türevi malzemeler; tarihsel süreçteki yaygın kullanımı, işlenmiş ve doğal malzeme özelliklerini aynı anda taşıması, ayrıca giyilebilirlik açısından sunduğu esneklik, dayanıklılık ve ısı konfor gibi özellikleriyle ayrı bir sınıf olarak değerlendirilmiştir. Deri, hayvanların vücutlarından yüzülerek elde edilen ve tabaklanarak işlenip kullanılabilir hâle getirilen doğal bir malzemedir. İşlenmemiş hali "ham deri", belirli kullanım amaçlarına uygun şekilde işlenmiş formu ise "mamul deri" olarak tanımlanır (Kopan, 2008: 1).

Araştırmada bu gruba dahil olabilecek 2019 Met Gala etkinliklerinde sunulan deri ile hazırlanmış Tamara Ralph imzalı giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

2. İşlenmiş doğal malzemeler; cam, seramik, porselen, kâğıt ve metal gibi malzemeler bu grubu oluşturmaktadır. Arer'e (2017: 11-105) göre, İşlenmiş ve işlenmemiş doğal malzemeler, doğadan elde edilme ve işlenme düzeylerine göre ayrılmaktadır. İşlenmiş doğal malzemeler, doğada bulunan hammaddelerin fiziksel ya da kimyasal işlemlerle dönüştürülmesiyle elde edilen, teknik ve yapısal nitelikleri değiştirilmiş malzemelerdir. Metal, cam, seramik ve kâğıt bu gruba örnek verilebilir.

Araştırmada bu gruba dahil olabilecek 2023 Met Gala etkinliklerinde işlenmiş doğal malzeme olarak sınıflanan cam ve mozaik kullanılarak tasarlanmış Fernando J Garcia – Laura Kim imzalı giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

3. İşlenmemiş doğal malzemeler; Doğadan doğrudan veya en az müdahaleyle temin edilen, yapay birleşim içermeyen ve kendine özgü fiziksel özellikler taşıyan malzemelerdir. Taş, ahşap, yaprak, bitki sapları vb. doğal lifler deniz kabukları, otsu ve odunsu gövdeli bitkiler işlenmemiş doğal malzemeler için verilebilecek örneklerdir.

Bu araştırmada, bu gruba dahil olabilecek 2024 Met Gala etkinliklerinde işlenmemiş doğal malzeme olarak sınıflanan kum kullanılarak tasarlanmış Olivier Rousteing imzalı giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

4. Petrol türevi malzemeler; sentetik özellikleri ve yaygın endüstriyel üretimleri nedeniyle özgün bir sınıfta değerlendirilmiştir. Küçük, (2020: 405), Petrol türevi malzemeleri şu şekilde tanımlamıştır. Petrokimya endüstrisinde petrol ya da petrol bazlı bileşenlerin ham madde olarak kullanılmasıyla, çeşitli kimyasal süreçler sonucunda elde edilen yapay malzemelerdir. Bu gruptaki en yaygın örneklerden biri plastiktir.

Bu araştırmada, bu gruba dahil olabilecek 2019 Met Gala etkinliklerinde petrol türevi malzeme olarak sınıflanan Accura Xtreme White 200 (SLA tekniğiyle 3D yazıcıda kullanılan dayanıklı plastik),titanyum kullanılarak tasarlanmış Zac Posen imzalı giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Görsel veri setinin oluşturulmasında, Dünya çapında düzenlenen moda gösterilerinin en prestijli etkinliklerinden biri olan Metropolitan Museum of Art Costume Institute Gala (Met Gala) gösterilerinde sunulan giysi tasarımları esas alınmıştır. Çalışmada kullanılacak tasarımların belirlenmesinde 2019-2024 yılları arasında düzenlenen Met Gala etkinlikleri dikkate alınmıştır. Belirtilen yıllara ait dijital medya arşivleri, moda dergileri ve sosyal medya platformları taranarak, tekstil dışı malzemelerle tasarlanmış giysi örnekleri görsel veri olarak toplanmıştır. Her bir malzeme kategorisine karşılık gelecek şekilde, en uygun giysi tasarımı araştırmaya dâhil edilmiştir. Aynı kategoriye ait birden fazla uygun örneğin bulunması durumunda, tekstil dışı malzemenin kullanım oranı daha yüksek olan ve kullanılan malzemenin görsel üzerinden ayırt edilebilirliği daha belirgin ve teknik ve estetik özellikleri seçilebilir olduğu belirlenen tasarımlar araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan giysi tasarımlarına ait model tanımlarının ve analizlerinin yapılabilmesi için araştırmanın özgün amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından “*Model Özellikleri ve Tasarım Değeri Analiz Formu*” geliştirilmiştir. Tekstil dışı malzemelerle tasarlanan giysilerin sistematik olarak değerlendirilmesi amacıyla giysilerin yapısal, biçimsel ve görsel tüm detaylarını teknik ve tasarım değeri unsurlarını analiz etmeye yönelik oldukça kapsamlı olarak hazırlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu çalışmada, Metropolitan Sanat Müzesi Kostüm Enstitüsü (The Costume Institute at The Metropolitan Museum of Art) Met Gala gösterilerinde sunulan ve tekstil dışı malzemeler kullanılarak tasarlanmış dört adet giysi tasarımı araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına dahil edilen tasarımlar belirlenirken araştırmacıların tanımlayarak gruplandığı dört tekstil dışı malzeme grubu temel alınmıştır.

3. 1. Deri ve Kürk Türevi Malzemeler ile Tasarlanan Giysinin Model ve Tasarım Değeri Analizi

Görsel 4. Lily James’in 2023 Met Galada giydiği Tamara Ralph tasarımı deri elbise görselleri.

Tablo 1’de; kısa tanımlarla Giysi, 2023 Met Gala’nın "Karl Lagerfeld: A Line of Beauty" teması çerçevesinde Tamara Ralph tarafından İngiliz oyuncu Lily James için hazırlanmıştır. "*Karl Lagerfeld: A Line of Beauty*" (Karl Lagerfeld: Bir Güzellik Çizgisi) teması ile Karl Lagerfeld’in onuruna düzenlenen 2023 Met Gala sergi ve gösterilerinde sunulan ve Tasarımcı Tamara Ralph tarafından tasarlanan, Lily James tarafından sunulan deriden hazırlanan uzun kuyruklu elbisenin giysi model ve tasarım değeri analizi yapılmıştır.

GİYSİ MODEL VE TASARIM DEĞERİ ANALİZİ TABLOSU			
Tasarım Kategorisi:	Haute couture	Yıl / Sergileme yeri	2023 Met Gala
Giysi Türü	Elbise	Tasarımcı	Tamara Ralph
Giysi tema/adı	Karl Lagerfeld: A Line of Beauty	Tasarımı sunan	Lily James
MET Gala organizasyon Konsepti	2023 Met Gala, ünlü moda tasarımcısı Karl Lagerfeld’in anısına “Karl Lagerfeld: A Line of Beauty” teması ile düzenlenmiştir. Lagerfeld’in tarzı, siyah ve beyaz gibi temel renklerle sade ama dikkat çekici bir estetik sunar.		

Malzeme		Deri	
Malzeme Kategorisi		Deri ve türevi malzemeler	
Model Tanımlama	Silüet/ form/ biçim	X silüet formunda / tek parça / üst beden, kuplarla şekillendirilmiş ve bedene oturan yapıda/alt bedende belden itibaren hacim kazanan kuyruklu etek/ etek altında tarlatan ile hacim	
	Model /Teknik nitelikler	Model Boyu : Model boyu yere kadar uzun, etek ucu düzensiz kesim. Yaka Özelliği : Straplez kalp yaka / üç boyutlu deri çiçek applike detayları Kol Özelliği : Kol yok Kapanma Şekli: Arka ortadan gizli fermuar ile kapama	
	Üretim detayı	Makine dikişi ile birleştirme/ üst beden kuplu korsaj formu / etek desteği için tül veya tarlatan kullanımı / İnce el işçiliği gerektiren yüzey ve üç boyutlu detay uygulamaları	
	Süsleme ve aksesuar Detayı	Korsaj bölümünde bal peteği dikiş süsleme ve aşağı doğru serbest bırakılan pililer / göğüs merkezinde üç adet deri çiçek applikesi / bel hattında deri tokalı kemer. Tamamlayıcı aksesuar olarak deri ve tül malzemeden eldiven	
	Renk	Siyah/renk kontrastı yok	
Giysi Tasarım Değeri	Fonksiyonel değer	Vücuda uygunluk	Vücutla uyumlu form
		Hareket serbestisi	Yürüme ve dönme hareketlerinde sınırlı hareket imkânı
		Isıl konfor	Vücut ısını artırma ya da azaltma özelliği yoktur. Doğal malzeme olması nispeten olumlu ısıl konfor sağlar.
		Kullanılabilirlik	Özel ortamlarda kullanılabilir/sınırlıdır
	Psiko-fizyolojik konfor Sosyal statü değeri Sürdürülebilirlik	Renk uyumu	Tek renk, renk kontrastlığı yok
		Estetik görünüm/ değeri	Simetrik denge, koram, uyum prensiplerini üzerinde taşır
		Trendlere uygunluk	2023-2024 trendlerine uygunluk
		Psikolojik konfor	Yüksek psiko-fizyolojik konfor/Estetik görünümü, temaya uygunluğu ve dikkat çekici tasarımı ile kullanıcıda özgüven duygusu yaratır.
		Sosyal statü değeri	Malzeme ve işçilik kalitesi yüksek/ tasarım açısından dikkat çekici unsurlar taşır.
		Sürdürülebilirlik	Dayanıklı doğal malzeme ancak üretim sürecinde tartışmalı çevresel etkiler.

Tablo 1. Deri, Kürk ve türevi Malzeme- Örneğinde- Giysi Model ve Tasarım Değeri Analizi Tablosu

Görsel 4 ve Tablo 1’incelendiğinde; Tekstil dışı malzeme olarak “deri ve kürk türevi malzemeler” grubunda örneklenebilecek siyah deri elbise, 2023 Met Gala’nın "Karl Lagerfeld: A Line of Beauty" teması çerçevesinde Tamara Ralph tarafından İngiliz oyuncu Lily James için hazırlanmıştır. Gerçek siyah deriden, askısız büstiyerli uzun kuyruklu haute couture elbise, “A” silüet formunda tasarlanmıştır. Belden kesik elbisenin üstü askısız straplez , kuplarla bedene tam oturan, göğüs kabı detaylı, derin göğüs dekolteli büstiyer ile altta uzun kuyruklu ve bol bir etek ile tamamlanmıştır. Elbisenin üstü bedene sıkıca oturan büstiyerin iki göğüs arasına siyah deri ile çalışılmış üç boyutlu Chanel’in imza uygulamalarından biri olarak bilinen kamelya çiçeği yerleştirilmiştir. Aynı çiçeğin farklı bir versiyonu da Lily James’in saçının topuzunun üzerine yerleştirilmiştir. Yaklaşık olarak üç metre kadar kuyruğu olan elbisenin etek ucu genişliği boyunca 35-40 cm kadar etek ucu boyunca eki bulunmaktadır. Elbisenin eteğinin korsajına bal peteği tekniği ile yüzey tasarımı uygulanmıştır. Bal peteği ile yapılan uygulama hem süsleme hem de eteğin aşağıya doğru serbest bırakılan pililerle bol ve dökümlü duruşunu desteklemiştir. Elbisenin belinde yine siyah deri ile çalışılmış küçük tokalı bir kemer bulunmaktadır. Eteğin hacimli duruşunun sağlanabilmesi için içi astar detayında tarlatan veya tül kullanıldığı

düşünülmektedir. Elbise yine siyah deri ve tül ile hazırlanmış eldivenler ile tamamlanmıştır. Elbisenin aksesuarı olarak kullanılan bu eldivenler ile Karl Lagerfeld’a atıf yapılmıştır. Giysinin tasarımcısı Tamara Ralph, (2023) bir söyleşisinde giysinin 350 saatlik özenli bir çalışma sürecinin bir ürünü olduğunu, giysinin tasarımcı Lagerfeld’in estetik anlayışına doğrudan göndermeler taşıdığını ve siyah renk, sade çizgiler ve üç boyutlu çiçek detayları ile Lagerfeld’in minimal ama gösterişli stilini yansıttığını belirtmiştir.

Araştırma kapsamına alınan giysinin deriden çalışılması ve uzun kuyruklu tasarım özelliği, kullanıcının hareketlerini belirli ölçüde kısıtlamakla birlikte giysiyi günlük kullanımın dışında çıkartarak haute couture niteliğinde, özel gün ve sergileme ortamları için kullanılabilirliğinin değerini artırmıştır. Elbisenin tamamında kullanılan derinin doğal yapısı, esnekliği ve yumuşaklığı giysinin beden ile uyumunun göstergesi olarak giyilebilirlik açısından avantaj sağladığı şeklinde düşünülebilir. Ayrıca derinin nefes alabilme özelliği, vücudun termal konforunun sağlanmasına olanak sağlayan bir özellik olarak kullanıcı konforunu artırdığı söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde tasarım tekstil dışı malzeme ile üretilmiş olmasına rağmen belirli ölçüde fonksiyonel dengeyi korumakta ve derinin doğal, esnek ve yumuşak görünümü ile tasarımın uyumu estetik unsurları üzerinde taşımaktadır. Giysi farklı malzeme kullanımı, üretim tekniği ve estetik unsurları ile gösteriye çıktığı andan itibaren dikkatleri üzerine çekmiş ve pek çok kişi tarafından çeşitli yorumların yapılmasına neden olmuştur. Tasarımda kullanılam deri malzeme ve ince el işçiliği giysiye couture algısının yanısıra lüks, özgünlük ve prestij kazandırmaktadır. Sterlacci’ de (2005: 344) çalışmasında, deriyi tarih boyunca hem insanlar hem de tasarımcılar için cazibesini koruyan, lüks ve statünün göstergesi olarak tanımlamaktadır. Kamalha & arkadaşları (2013: 423-424), psiko-fizyolojik konforu biyolojik özellikler, giysinin kullanım amacı ve mevsimsel koşullar, moda tasarım / stil, giysinin dokunsal estetiği ve uyumu gibi etmenlere dayandırmaktadır. Bu faktörler, bireysel deneyim, beklentiler ve tercihlerle birleşerek konfor algısını şekillendirmektedir. Bu bağlamda değerlendirme kapsamına dahil edilen siyah deri giysi tasarımı, belirli ölçüde esneme ve ısı geçirgen doğal malzemeden üretilmiş olması, etkinliğin teması ve mekânı doğrultusunda kullanıcıya dikkat çekme, temaya uygun giyinme ve ilgi toplama imkânı sağlaması açısından değerlendirildiğinde psiko-fizyolojik konforu olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu unsurlar, Barthes’ın (1983: 10-15), “giysi bir anlam sistemidir” görüşüyle örtüşmektedir. Tamara Ralph’a ait olan siyah deri tasarım elbise burada yalnızca bedeni örten bir nesne değil; aynı zamanda nostaljik, stilize ve kültürel bir gönderme aracı olarak işlev görmektedir. Barthes’a göre (1983: 10-15), moda, “dil gibi işleyen bir göstergeler sistemidir” bu bağlamda siyah deri elbise hem malzeme hem de estetik göndermeleriyle bu gösterge sisteminin bir parçası haline getirilmiştir.

Giysi yapımında kullanılan deri malzeme giysiyi çevresel sürdürülebilirlik bakımından tartışmalı hale getirmektedir. Deri, nefes alabilen ve doğal yapısıyla uzun süreli kullanımda konfor sunan bir malzeme olarak, sentetik alternatiflere kıyasla kullanıcı deneyimini olumlu yönde etkilemektedir (Kumar, vd., 2023. 1-3). Ancak deri üretiminde kullanılan tabaklama süreçleri özellikle kimyasal içerikli yöntemler nedeniyle çevresel açıdan olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Bitkisel tabaklama yöntemleri bu etkileri azaltma potansiyeline sahip olsa da (Erol vd, 2018: 302) söz konusu tasarımda hangi tabaklama yönteminin kullanıldığı bilgisine ulaşılamamıştır. Bu durum, sürdürülebilirlik açısından yapılan değerlendirmeyi kısmen sınırlı hale getirmektedir.

Sonuç olarak giysi, hareket kısıtlılığı gibi sınırlamalara rağmen tasarımda kullanılan malzemenin doğal ve nefes alabilir yapısı sayesinde diğer tekstil dışı malzemeleriyle karşılaştırıldığında ısıl konfor açısından olumlu fonksiyonel değer sunmaktadır. Sembolik değer açısından ise tasarım estetik bütünlüğü, prestij ve dikkat çekici detaylarıyla yüksek değer taşımaktadır. Ancak deri üretim sürecindeki çevresel etkiler, sembolik değerlerle sürdürülebilirlik arasındaki olumsuz etkiyi ortaya koymaktadır. Bu bağlamda giysi, fonksiyonel açıdan sınırlı ama nispeten olumlu, sembolik değer açısından ise güçlü ancak çevresel açıdan tartışmalı bir tasarım olarak değerlendirilebilir.

3. 2. İşlenmiş Doğal Malzemeler İle Tasarlanan Giysinin Model ve Tasarım Değeri Analizi

Görsel 5. Lauren Sanchez'in 2022 Met Gala'da giydiği Fernando J Garcia- Laura Kim tasarımı cam mozaik elbise görselleri.

Görsel 5'te detayları sunulan tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan ve araştırma kapsamına dahi edilen Oscar de la Renta moda evinin tasarımcıları Fernando Garcia ve Laura Kim tarafından "Oscar de la Renta" moda evinin 2024 sonbahar koleksiyonundan esinlenerek tasarlanmıştır. Giysi Amerikalı gazeteci Lauren Sanchez'in 2024 Met Gala'nın "The Garden of Time" (zamanın bahçesi) teması kapsamında sunması amacı ile özel olarak hazırlanmıştır. Tablo 2'de, Lauren Sanchez tarafından 2024 Met Gala sergi ve gösterilerinde sunulan ve art nouveau sanat anlayışına göndermeler içeren büyük bir kısmı cam mozaiklerden hazırlanan iki parçalı uzun giysinin model ve tasarım değeri analizi yapılmıştır.

GİYSİ MODEL VE TASARIM DEĞERİ ANALİZİ TABLOSU			
Tasarım Kategorisi:	Haute couture	Yıl / Sergileme yeri	2024 Met Gala
Giysi Türü	Büstiyer- Etek	Tasarımcı	Fernando J Garcia – Laura Kim
Giysi tema/adı	The Garden of Time	Tasarımı sunan	Lauren Sanchez
MET Gala Konsepti	2024 Met Gala, "The Garden of Time" (Zamanın Bahçesi) temasıyla düzenlenmiştir. Tema, doğadan ilham alan bir moda anlayışını yansıtır. Doğal çevreye ait unsurların (yeryüzü, deniz, gökyüzü vb.) estetik birer temsil nesnesi olarak giysilere yansıtılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda doğa, yalnızca görsel bir kaynak değil, aynı zamanda metaforik ve duyuşsal bir anlatım aracına dönüşmektedir.		
Malzeme	Cam mozaik, kadife		
Malzeme Kategorisi	İşlenmiş doğal malzemeler		
Model Tanımlama	Silüet/ form/ biçim	X silüet formunda / iki parka / üst bedende kuplarla şekillendirilmiş ve bedene oturan bir büstiyer /alt bedende belден itibaren hacim kazanan uzun, kuyruklu etek /içte tül ile yapılmış tarlatan	
	Model /Teknik nitelikler	Model Boyu : Modelin boyu yere kadar uzun, etek ucu düzensiz kesim Yaka Özelliği : Straplez kol ve yaka detayı olmayan Kol Özelliği : Kol yok Kapanma Şekli: Arka ortadan gizli fermuar ile kapama	
	Üretim detayı	Giysi, el ve makina dikişleri ile birleştirilmiş, üst beden balenli büstiyer ,etek tül tarlatan ile desteklenmiştir.	
	Süsleme ve aksesuar Detayı	Giysi etek kısmından bele kadar elde boyanmış, 2000 adet cam mozaik ile çiçek motifleri oluşturulmuş, Mozaiklerin etrafı el dikişleri ile dikiş süsleme yapılmış	
	Renk	Nötr siyah ve beyaz renk / kontrast renk uyumu	

Giysi Tasarım Değeri	Fonksiyonel değer	Vücuda uygunluk	Vücut ile uyumludur
		Hareket serbestisi	Giyip çıkarmada zorluk, yürüme, oturup kalkma ve dönmede güçlük,
		Isıl konfor	Vücut ısısını yükseltme veya azaltma ile ilgili bir özelliği yoktur.
		Kullanılabilirlik	Özel ortamlarda kullanılabilir/sınırlıdır
	Sembolik değer	Renk uyumu	Kontras renk uyumu vardır
		Estetik görünüm/ değer	Asimetrik denge, zıtlık, koram, uyum prensiplerini üzerinde taşır
		Trendlere uygunluk	2024-25 trendlerine uygunluk
		Psikolojik konfor	Estetik unsurları üzerinde taşımasına rağmen giyip çıkarmada güçlük, hareket serbestisi açısından kullanım güçlüğü bireysel olarak değişkenlik gösterebilir.
		Sosyal statü değeri	Malzeme özelliği açısından dikkat çekici unsurları taşır
		Sürdürülebilirlik	Malzeme açısından sürdürülebilirliğe uygun değildir

Tablo 2. İşlenmiş Doğal Malzeme- Örneğinde- Giysi Model ve Tasarım Değeri Analizi Tablosu

Görsel 5 ve Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamına dahil edilen tekstil dışı işlenmiş doğal malzemeler grubuna dahil edilen cam mozaik parçaları kullanılarak tasarlanmış giysi, X formunda, bele kadar vücuda oturan askısız kalp yakalı büstiyer ile belden itibaren hacim oluşturularak genişleyen etekten oluşan yüksek terzilik unsurları kullanılarak tasarlanmış ve biçimlendirilmiştir. Giysinin arka ortadan fermuar kapanma sistemi tercih edilerek, tasarımın sıkı ve kontrollü bir silüet oluşturması sağlanmıştır. Etek hacmi, balen monte edilmiş tarlatan tül ile desteklenmiştir. Tarlatan hem formu koruma hem de mozaiklerin yarattığı ağırlığın dengeli dağılmasını sağlama işlevini yerine getirirken eteğe dikkat çekici bir hacim kazandırmıştır. Tasarımda cam mozaik ve kadife kumaş kullanılarak oluşturulmuştur. Etek cam mozaikler kullanılarak renklendirilmiş, mozaiklerin çevresi el dikişleri kullanılarak süslenmiştir. Herz, (2024) araştırma kapsamına alınan bu tasarım elbise ile ilgili yapmış olduğu bir açıklamada elbisenin eteğinin kadife zemini üzerine elle tek tek boyanarak renklendirildiğini, elbisede 2000 adet cam mozaik parçası kullanıldığını, eteğin yüzeyinde “The Garden of Time” teması doğrultusunda çiçek motifleri ile kompozisyon oluşturulduğunu belirtmiştir. Herz elbisede kullanılan cam ve ayna parçalarının elle kesilip boyanması, her bir parçanın benzersiz bir yüzey dokusu oluşturmaya yol açtığını ve cam mozaiklerin boyanmasının 600 saat sürdüğünü de eklemiştir.

Giysi cam mozaiklerden kaynaklı olarak yardım alarak giymeyi gerektirecek kadar ağır yapıdadır. Bu durum, fonksiyonel açıdan giysiyi sınırlamakta ve giyip çıkarmada, yürüme ve dönme hareketlerinde güçlük yaratacak yapıda biçimlendirilmiştir. Bu bağlamda Lauren Sanchez tarafından giyilerek sunulan giysi fonksiyonel değer açısından sınırlı kullanıma neden olduğu, hareket kısıtlılığı oluşturduğu, elbisenin ağırlığı nedeni ile taşıma güçlüğü oluştuğunu söyleyebiliriz. Tasarımda kullanılan cam mozaikler, yüksek derecede bir el işçiliği gerektiren üretim süreciyle yoğun iş gücü biçimini de ortaya koymaktadır. Ancak bu durum enerji tüketimi bakımından çevresel açıdan eleştiriye açıktır. Lewis & arkadaşları (2010: 69), camın teorik olarak %100 geri dönüştürülebilir bir malzeme olduğunu, ancak üretim sürecinde yüksek enerji gereksinimi nedeniyle çevresel ayak izini artırdığını belirtmektedir. Bu bağlamda giysi tasarımı sürdürülebilirlik değerleri ve ilkeleriyle tam anlamıyla örtüşmemektedir.

Tasarımın estetik yaklaşımı "yeniden doğuş" temasını yansıtmaktadır (Gomez, 2024). Giysinin üzerindeki kırık cam mozaiklerin diziliminde motiflerin doğal formlarla uyumlu şekilde düzenlenen kompozisyonları, yeniden birleşerek yaşamın döngüsünü ve diriliş kavramını çağrıştırmaktadır. (Gomez) 2024 yılında Giysiyi sunan Lauren Sanchez ile yaptığı bir söyleşide giysinin tasarımını, “hayatın parçalarını birleştirme çabası metaforunu beden üzerinde

somutlaştırmaktadır” şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca giysinin tasarımcısı Fernando Garcia ile yaptığı söyleşide ise bu giysiyi, “dayanıklılığın ve kaostan güzellik yaratmanın estetik bir temsili” olarak nitelendirdiğini belirtmiştir.

Cam mozaiklerin kırılarak yeniden bir araya getirilmesi ile çağdaş toplumun kırılmalık ve iyileşme süreçlerine gönderme yapılmış ve bu yönüyle giysi, sembolik değer açısından güçlü bir ifade aracı olarak sunulmuştur. Bu yaklaşım, Barthes’ın, (1983:15) “giysi bir anlam sistemidir” görüşüyle örtüşmektedir. Araştırma kapsamına alınan cam mozaik tasarım giysi, bu bağlamda yalnızca örtünme aracı değil, bir anlatı biçimi, kimlik göstergesi ve varoluşsal bir ifade aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Estetik görünüm ve sosyal statü açısından giysi yüksek değer taşımaktadır. Renk uyumu, zıtlık kullanımı, görsel etkiyi güçlendirirken; kırık cam mozaiklerin boyanarak çiçek motifi oluşturacak biçimde el işçiliğiyle uygulanması ile giysiye lüks, özgünlük ve prestij kazandırılmıştır.

Giysi, psiko-fizyolojik konfor yaklaşımı doğrultusunda değerlendirildiğinde, sert ve ağır cam mozaiklerden oluşmasından dolayı giysinin hareket kabiliyeti, dokunsal özellikler bakımından psiko-fizyolojik konforu olumsuz yönde etkilenmektedir. Ancak, estetik görünümü ve temaya uygunluğu ile kullanıcıya dikkat çekme, temaya uygun giyinme ve ilgiyi üzerinde toplama imkânı sağladığı için psiko-fizyolojik konfor bireysel deneyime ve beklentilere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Giysi genel olarak değerlendirildiğinde, yüksek düzeyde el işliği gerektiren yüzey tasarımı, estetik ve lüks algısını güçlendirerek giysiye sembolik açıdan güçlü bir ifade kazandırmaktadır. Ancak malzemenin ağırlığı ve kırılma yapısı, hareket serbestliğinin kısıtlanmasına yol açarak fonksiyonel değerini azaltmaktadır.

3. 3. İşlenmemiş Doğal Malzemeler ile Tasarlanan Giysinin Model ve Tasarım Değeri Analizi

Görsel 6. Güney Afrikalı şarkıcı ve söz yazarı Tyla Laura Seethal (Tyla)’nın 2024 Met Galada giydiği Olivier Rousteing tasarımı kum elbise görselleri.

Görsel 6’da detaylı görüntüleri sunulan giysi tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan ve araştırma kapsamına dahil edileni Olivier Rousteing tarafından 2024 Met Gala’nın “The Garden of Time” (zamanın bahçesi) teması kapsamında, sunulmak amacıyla tasarlanmıştır. Giysi Güney Afrikalı şarkıcı ve söz yazarı Tyla Laura Seethal (Tyla) için 2024 Met Gala’nın “The Garden of Time” (zamanın bahçesi) teması kapsamında hazırlanan sergi ve gösteride sunması amacı ile özel olarak hazırlanmıştır. Tablo 3’de, Tyla Laura Seethal (Tyla) tarafından 2024 Met Gala sergi ve gösterilerinde sunulan tek parçalı kum, micro kristal çivi ve kumaş kullanılarak çalışılmış uzun ve kuyruklu giysinin model ve tasarım değeri analizi yapılmıştır.

GİYSİ MODEL VE TASARIM DEĞERİ ANALİZİ TABLOSU			
Tasarım Kategorisi	Haute couture	Yıl / Sergileme yeri	2024 Met Gala
Giysi Türü	Elbise	Tasarımcı	Olivier Rousteing
Giysi tema/adı	The Garden of Time	Tasarımı sunan	Tyla Laura Seethal (Tyla)

MET Gala organizasyon Konsepti		2024 Met Gala, “The Garden of Time” (Zamanın Bahçesi) temasıyla düzenlenmiştir. Tema, doğadan ilham alan bir moda anlayışını yansıtır. Doğal çevreye ait unsurların (yeryüzü, deniz, gökyüzü vb.) estetik birer temsil nesnesi olarak giysilere yansımaları hedeflenmiştir.	
Malzeme		Kum, Micro kristal çivi, kumaş	
Malzeme Kategorisi		İşlenmemiş doğal malzemeler	
Model Tanımlama	Silüet/ form/ biçim	X silüet / tek parça / üst beden vücuda oturan, bel belirgin, diz altından itibaren hafifçe genişleyen hacimsel bütünlük/uzun kuyruk detayı	
	Model / Teknik nitelikler	Model Boyu : Uzun, zemine yayılan giysi boyu, etek ucu düzensiz kesim Yaka Özelliği : Straplez, sade,detaysız yaka Kol Özelliği : Kol yok Kapanma Şekli: Arka ortadan gizli fermuar veagraf detayı	
	Üretim detayı	Alçı döküm beden formu üzerine yerleştirilen kumaş yüzeyinde aplike tekniği ile doku uygulaması	
	Süsleme ve aksesuar Detayı	Kum ve mikro kristal çivi ile doku, Tamamlayıcı aksesuar olarak kum saati formunda el çantası.	
	Renk	Nötr/ doğal kum rengi/ kontrast renk yok	
Giysi Tasarım Değeri	Fonksiyonel değer	Vücuda uygunluk	Vücut ile uyumludur
		Hareket serbestisi	Giyip çıkarmada zorluk, yürüme, oturup kalkma ve dönmeye güçlük
		Isıl konfor	Düşük ısı geçirgenliği.
		Kullanılabilirlik	Tek kullanımlık / Özel ortamlarda sınırlı kullanım
	Sembolik değer	Renk uyumu	Üç ton kum renginden oluşan monokromatik uyum
		Estetik görünüm/ değer	simetrik denge, koram, uyum prensiplerini üzerinde taşır
		Trendlere uygunluk	2024-2025 trendlerine uygunluk
		Psikolojik konfor	Estetik unsurlar barındırmasına rağmen, kırılabilir yapısı, giyip çıkarmada güçlük, hareket serbestisi açısından kullanım güçlüğü bireysel olarak değişkenlik gösterebilir.
		Sosyal statü değeri	Özgün malzeme kullanımı ile dikkat çekici unsurları taşır
		Sürdürülebilirlik	Tek kullanımlık olması nedeniyle sürdürülebilirliğe uygun değildir

Tablo 3. İşlenmemiş Doğal Malzeme- Örneğinde- Giysi Model ve Tasarım Değeri Analizi Tablosu

Görsel 6 ve Tablo 3 incelendiğinde, araştırma kapsamına dahil edilen tekstil dışı işlenmemiş doğal malzemeler grubuna dahil edilen kum, micro kristal çivi ve kumaş kullanılarak tasarlanan giysi, tasarımcı Olivier Rousteing tarafından 2024 Met Gala sergi ve gösterilerinde sunulması amacıyla Güney Afrikalı şarkıcı ve söz yazarı Tyla Laura Seethal (Tyla) için tasarlanmıştır. Giysi X formunda, bedeni kalça hizasına kadar sıkıca saran, diz altından itibaren ise genişleyerek zarif bir biçimde zemine yayılan ve uzun bir kuyruğu olan kum, micro kristal çivi ve kumaş kullanılarak çalışılmış özel tasarımdır. Askısız straplez yaka formuna sahip giysi, arka ortada yer alan gizli fermuar veagraf kapanma sistemi ile bedene tam oturacak şekilde tasarlanmıştır. Giysi, alçı döküm tekniği ile elde edilen beden formunun kumaşla birleştirilmesi ile oluşturulmuş, yüzey dokusu ise sıvama aplike tekniğiyle kum ve kristal çiviler ile birleştirilerek tamamlanmıştır. Tasarım, Balmain moda evi imzalı kum saati formundaki el çantası ile tamamlanmıştır .

Giysi vücuda tam oturan formu sayesinde ideal silüet görünümü yaratırken, giyside kullanılan malzemenin özelliğine ve yapım tekniğine bağlı olarak fonksiyonel hareket serbestisini büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Kum ve kristal çivi ile

elde edilen yüzey dokusu, bedenin doğal hareketlerini engelleyerek giysinin giyip çıkarılmasını da güçleştirmektedir. Giysi, Tyla'nın kırmızı halıda yürüyebilmesi için yardım almasını gerektirecek kadar kırılgan ve sert bir yapıdadır. Bu durum giysinin fonksiyonel açıdan sınırlı kaldığını göstermektedir. 2024 Met Galanin ilerleyen saatlerinde, tasarımcı Olivier Rousteing elbisenin boyunu keserek kısaltmış ve Tyla'nın daha rahat hareket edebilmesini sağlamıştır (bkz.görsel 6). Söz konusu müdahale, giysinin estetik bütünlüğünü korurken fonksiyonel yetersizliğini gidermeye yönelik bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kum ve mikro kristal çivilerle kaplanmış yüzey ısı ve hava geçirgenliğini olumsuz etkileyerek düşük ısıl konfora neden olduğunu düşündürmektedir. Giyside, kullanılan malzeme yapısı, sınırlı fonksiyonelliği ve yalnızca özel ortamlarda bir kez kullanılabilir özelliğine sahiptir. Giysi fonksiyonel kullanım açısından düşük bir değere sahip olmasının yanısıra, sembolik değer açısından çok güçlü bir anlatım dili oluşturduğunu söylemek mümkündür. Jackson'ın, (2024) giysinin tasarımcısı Olivier Rousteing ile Vogue dergisi için yaptığı bir söyleşide “kum gibi geçici bir malzemeyi kalıcı bir giysiye dönüştürme fikrinin yaratıcılığını tetiklediğini belirtmiştir”.

Balmain imzalı kum saati formundaki el çantası da bu anlatının fiziksel bir uzantısı olarak giysiyi zamanın sembolik bir ifadesine dönüşmektedir. Tasarım fikri “zamanın bahçesi” temasını görsel bir metafora taşımaktadır. Bu yönüyle giysi, yalnızca bedeni örten bir nesne değil; doğanın döngüsünü, yaşamın kırılganlığını ve geçiciliğini simgelemektedir. Jackson (2024) araştırma kapsamına alınan giysi ile ilgili bir yazısında “tasarım yalnızca estetik bir nesne değil, aynı zamanda kültürel, sembolik ve varoluşsal bir ifade biçimi olarak değerlendirilebilir” şeklinde bir açıklamasında giysinin tasarım özelliklerinin yanısıra onun sembolik değerinin öne çıktığını belirtmiştir. Yüzeyinde üç farklı tonda kum rengi kullanılan ve mikro kristal çivilerle zenginleştirilen giysi, Tyla'nın hareketleriyle birlikte ışıldayan dinamik bir yüzey etkisi oluşturarak tasarımın estetik değerini yükseltmiş ve izleyicide güçlü bir görsel algı yaratmıştır. Giyside yüksek derecede, el işçiliği, zanaatkarlık ve yaratıcılık unsurlarını bünyesinde barındırarak lüks ve sosyal statü sembolünü öne çıkartan unsurları taşıdığını söylemek mümkündür.

Kum gibi doğal ve işlenmemiş bir malzemenin bir giysi tasarımında kullanılması, çevresel açıdan olumlu bir izlenim bıraksa da giysinin kırılgan yapısı ve tek kullanımlık oluşu, sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde harcanan zaman, işgücü ve enerjinin tüketimi açısından eleştirilere açıktır. Giysi kullanım amacının dışına çıkarak daha çok sergilemeye yönelik deneysel ve performans giysisi olarak değerlendirilebilir. Wickman'ın (2024) Giysinin tasarımcısı Olivier Rousteing ile yaptığı bir söyleşide “Rousteing'in giysinin tasarım sürecinde kumun geçici doğasını sabitleme çabası, estetik ve kavramsal olarak yaratıcı olsa da elbisenin yalnızca tek bir kullanımlık olması giysiyi çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumsuz hale getirmektedir” şeklindeki açıklaması giysiyi eleştirilere açık hale getirdiğini doğrulamaktadır.

Giysi psiko-fizyolojik açıdan değerlendirildiğinde, estetik açıdan yüksek bir değere sahip olmasının yanısıra, sert ve ağır yapısı nedeniyle hareket serbestisini kısıtlayan, ısı ve hava geçirgenliği bakımından düşük konfora sahip bir tasarımdır. Bu yönüyle fonksiyonel açıdan sınırlı bir kullanım sunmaktadır. Ancak Kamalha & arkadaşlarının (2013:424) belirttiğine göre, psiko-fizyolojik konfor yalnızca fiziksel değil, bireylerin beklentileri, deneyimleri ve duygusal tatminleriyle de ilişkilidir. Bu bağlamda Tyla'nın 2024 Met Gala'da sunduğu araştırma kapsamına alınan kum giysi tasarımı, dikkat çekme ve ilgi odağı olma özelliğini yüksek derecede korumuş ancak fonksiyonel kullanım değerleri ve sürdürülebilirlik açısından oldukça düşük bir izlenim oluşturmuştur. Dolayısıyla giysi, fiziksel konfor açısından olumsuz, psikolojik tatmin açısından ise olumlu bir deneyim sunmuştur. İşlenmemiş doğal malzeme olan kum ile tasarlanmış giysi, psiko-fizyolojik açıdan olumsuzluk etkilere sahip olsa da temaya uygunluğu, dikkat çekici ve benzersiz tasarım anlayışı ile sembolik açıdan yüksek bir değere sahiptir. Ancak, hareket serbestisinin kısıtlı olması, kırılgan yapısı ve tek kullanımlık olması ile düşük fonksiyonel değere sahiptir.

3. 4. Petrol Türevi Malzemeler ile Tasarlanan Giysinin Model ve Tasarım Değeri Analizi

TASARIM 4/ 2019 Met Gala "Camp: Notes on Fashion"

Görsel 7. Jordan Dunn'un 2019 Met Galada giydiği Zac Posen tasarımı petrol türevi elbise görselleri.

Görsel 7’de detaylı görüntüleri sunulan giysi tekstil dışı malzeme kullanılarak tasarlanan ve araştırma kapsamına dahil edileni Zac Posen tarafından model Jourdan Dunn için 2019 Met Gala'nın "Camp: Notes on Fashion" (kamp: moda üzerine notlar) teması kapsamında, sunulmak amacıyla tasarlanmıştır. Tablo 4’de, Zac Posen tarafından, Jourdan Dunn tarafından 2019 Met Gala sergi ve gösterilerinde sunulması için tasarlanan tek parçalı giysinin model ve tasarım değeri analizi yapılmıştır.

GİYSİ MODEL VE TASARIM DEĞERİ ANALİZİ TABLOSU

Tasarım Kategorisi:	Haute couture	Yıl / Sergileme yeri	2019 Met Gala
Giysi Türü	Elbise	Tasarımcı	Zac Posen
Giysi tema/adı	Camp: Notes on Fashion	Tasarımı sunan	Jourdan Dunn
MET Gala organizasyon Konsepti	2019 Met Gala, “Camp: Notes on Fashion” temasıyla düzenlenmiştir. Tema, Susan Sontag’ın 1964 yılında yazdığı “Notes on Camp” adlı metinden esinlenmiştir. Tema; abartılı, yapay, mizahi ve ironik bir moda anlayışını yansıtmaktadır.		
Malzeme	Accura Xtreme White 200 (SLA tekniğiyle 3D yazıcıda kullanılan dayanıklı plastik),titanyum		
Malzeme Kategorisi	Petrol türevi malzemeler		
Model Tanımlama	Silüet/ form/ biçim	X silüet formunda / tek parça / üst bedende bele kadar bedene oturan yapı/alt bedende belden itibaren genişleyen hacimli form	
	Model / Teknik nitelikler	Model Boyu : Diz hattı üzerinde biten, etek ucu düzensiz yapıda Yaka Özelliği : Straplez, yaka detayı olmayan Kol Özelliği : Kol yok Kapanma Şekli: Kapama sistemi bulunmamakta	
	Üretim detayı	3D yazıcı teknolojisi ile üretim, Etekte bölümünde titanyum çerçeve üzerine 3 lü setler halinde modellenmiş 21 adet yaprak formu yer almakta, stereolitografi (SLA) tekniğiyle üretim. Toplam ağırlık 13 kilogram.	
	Süsleme ve aksesuar Detayı	Ek süsleme veya aksesuar kullanılmamış, formun kendisi süsleme işlevi görmektedir.	
	Renk	Sıcak, fuşya-kırmızı tonları arasında optik yansımali renk geçişi (Hareketle renk değişimi etkisi yaratan özel boya) /renk kontrastlığı yok	

Giysi Tasarım Değeri	Fonksiyonel değer	Vücuda uygunluk	Vücutla uyumlu form
		Hareket serbestisi	Giyip çıkarmada zorluk, yürüme ve oturma hareketlerinde sınırlılık.
		Isıl konfor	Düşük ısı geçirgenliği.
		Kullanılabilirlik	Özel ortamlarda kullanılabilir/sınırlıdır
	Sembolik değer	Renk uyumu	Tek renk, hareketle optik yansımali renk uyumu
		Estetik görünüm/ değer	Asimetrik denge, koram, uyum prensiplerini üzerinde taşır
		Trendlere uygunluk	2019-2020 trendlerine uygunluk
		Psiko-fizyolojik konfor	Düşük psiko-fizyolojik konfor/ Sert ve hacimli plastik yapraklardan üretilmiş elbise, sınırlı esneme ve ısı geçirgenliği.
		Sosyal statü değeri	Yenilikçi üretim tekniği ve malzeme özelliği açısından dikkat çekici unsurları taşır
		Sürdürülebilirlik	Malzeme açısından sürdürülebilirliğe uygun değildir

Tablo 4. Petrol Türevi Malzeme- Örneğinde- Giysi Model ve Tasarım Değeri Analizi Tablosu

Görsel 7 ve Tablo 4 incelendiğinde, araştırma kapsamına dahil edilen giysi, tekstil dışı petrol türevi malzeme kullanılarak Zac Posen tarafından 2019 Met Gala'nın "Camp: Notes on Fashion" teması doğrultusunda, model Jourdan Dunn için tasarlanmıştır. Giysi, Almanya'daki General Electrics laboratuvarlarında, mühendisler, yazılım geliştiriciler ve moda tasarımcılarından oluşan disiplinler arası bir ekip ile 2019 Met Gala'nın gösterilerinde sunulmak amacı ile çalışılmış özel bir tasarımıdır.

Giysi X formunda, bele kadar vücuda oturacak şekilde straplez bir büstiyer ile, belden itibaren aşağıya doğru çeşitli açılarda açılan çiçek taç yapraklarının dizilimi ile hacim kazandırılarak genişleyen bir silüet ile oluşturulmuş tek parçalı bir elbise olarak tasarlanmıştır. Giysinin etek boyu önde diz hattının üzerinde, arkada ise diz hattının altında kadar inen hareketli bir biçimde tamamlanmıştır. Elbisenin üst bedeni straplez büstiyer olarak yakasız ve kolsuz bir tasarım özelliğine sahiptir ve kapanma sistemi bulunmamaktadır.

Giysi tekstil dışı petrol türevi malzeme kullanılarak stereolitografi (SLA) teknolojisiyle üç boyutlu olarak özel teknikler ile basılmış ve titanyum çerçeveye sabitlenmiştir (Good Morning America, 2019). Yapraklar, otomotiv sektöründe dayanıklılığıyla bilinen Accura Xtreme White 200 adlı plastik malzemeden üçlü setler halinde üretilmiş ve renk değiştiren özel bir boya ile boyanmıştır (Fashion United, 2019). Tasarımın hacimli eteği, farklı disiplinlerden oluşturulan özel bir ekip ile farklı boyutlarda biçim ve formu özel tekniklerle şekillendirilerek renklendirilmiş 21 adet çiçek taç yapraklarından oluşmaktadır. Davis, (2024) giyside kullanılan taç yaprakların üretim sürecinin yaklaşık 100 saat sürdüğünü ve dijital ortamda beş ay boyunca yürütülen üretim sürecinin ardından tamamlandığının bilgisini giysi ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada sunmuştur.

Zac Posen imzalı 2019 Met Gala'nın "Camp: Notes on Fashion" teması doğrultusunda, model Jourdan Dunn için tasarlanan elbisenin yüksek haute couture üretiminde teknolojinin etkin biçimde kullanılabilirliğinin göstergesi olarak sunulmuştur. Elbise estetik ve sembolik değer açısından incelendiğinde taç yaprakların hacimli dizilimi ve etek ile zıtlık gösteren üst bedenin vücut ile uyumu estetik açıdan değerlendirildiğinde görsel algısını güçlendirmektedir. Ayrıca elbisenin eteğinin tasarımında kullanılan taç yaprakların renklendirmesinde kullanılan renk değiştiren ve yansıma

özelliği olan özel boya kullanımı, ışığın geliş açısına bağlı olarak farklı tonları yansıtmakta ve giysinin görsel etkisini artırarak izleyiciyle kurduğu estetik etkileşimi güçlendirmektedir.

Elbisenin yapımında kullanılan petrol türevi malzeme olan Accura Xtreme White 200, petrol bazlı sentetik polimerdir (Hopewell, Dvorak & Kosior, 2009: 118). Bu tür plastiklerin biyolojik olarak doğada çözünmemesi ve geri dönüşümünün sınırlı olanaklara sahip olması, çevresel sürdürülebilirlik açısından ciddi bir dezavantaj teşkil etmektedir. Ayrıca 3D baskı teknolojisinin yüksek ölçekte kullanılmasının artan enerji tüketimine ve üretim sırasında malzeme atığı oluşumuna neden olduğu da belirtilmektedir (Jung, vd., 2023: 6373). Bu durum araştırma kapsamına alınan elbisenin tasarım değeri estetik ve kavramsal olarak yaratıcılığı öne çıkartsa da üretim süreci ve üretim sonrası kullanımı açısından değerlendirildiğinde sürdürülebilir enerji kaynaklarının geri dönüşümü ve kullanımını ilkeleriyle uyumsuz, üretimde harcanan zaman ve iş gücü tüketiminin aşırılığı açısından olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

Elbise ısı konforu açısından değerlendirildiğinde, “Accura Xtreme White 200” malzemesi düşük ısı ve hava geçirgenliği nedeniyle vücut ısısının artmasına neden olmakta ve vücudun nefes almasına engel olmaktadır. Toplam ağırlığı 13 kilogram (Fashion United, 2019) olan tasarımın yapısal formu, modelin beden haritalaması temel alınarak kişiye özel biçimde oluşturulmuştur. Giysi yüksek estetik ve görsel etki sağlamakla birlikte, ağır bir yapıda olması ve giyip çıkarmayı kolaylaştıran bir kapanma sisteminin bulunmaması nedeniyle kullanıcının hareket özgürlüğünü kısıtlayarak giysinin fonksiyonel kullanımını sınırlamaktadır. Fonksiyonel değer açısından giysi günlük kullanımdan çok sergilemeye yönelik deneysel ve performans giysisi olarak değerlendirilebilir.

Kamalha & arkadaşları (2013: 423-424), psiko-fizyolojik konforu, biyolojik özellikler, giysinin kullanım amacı ve mevsimsel koşullar, moda tasarım / stil, giysinin dokunsal estetiği ve uyumu gibi etmenlere dayandırmaktadır. Bu faktörler, bireysel deneyim, beklentiler ve tercihlerle birleşerek konfor algısını şekillendirmektedir. Bu bağlamda sert ve hacimli plastik yapraklardan üretilmiş giysi, esneme ve ısı geçirgenliği açısından sınırlı olduğundan yapısal tasarımının kullanıcıya dikkat çekme ve temaya uygun giyinme imkânı sağlamasına rağmen biyolojik ve dokunsal özellikler açısından psiko-fizyolojik konforu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Zac Posen’in bu tasarımı, Met Gala’nın “Camp” temasına uygun biçimde abartı, yapaylık ve teatral estetik unsurları bir araya getirmiştir. Endüstriyel üretim tekniklerinin haute couture sahnesine taşınması ve doğadan ilham alınan yapay çiçek formları aracılığıyla oluşturulan abartılı görünüm, doğa ile teknoloji arasında ironik bir bağ kurmaktadır. Bu yaklaşım Vinken’in (2005: 184-186), modanın yalnızca giyilebilir bir nesne olmaktan çıkarak, markaya dayalı sembolik bir anlatı sistemine dönüştüğü yönündeki değerlendirmesi ile örtüşmektedir. Ayrıca giyside kullanılan ileri teknoloji ve yenilikçi tasarım anlayışı giyen kişinin statüsü yüksek bir görünüm kazanmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, petrol türevi malzeme ile tasarlanan giysi, kullanılan malzemenin özelliklerinden dolayı fonksiyonel değer açısından sınırlı olmasına rağmen; yenilikçi ve dikkat çekici couture tasarım ile estetik ve lüks algısını güçlendirerek multidisipliner bir işbirliği ile oluşturulan sembolik değer açısından güçlü bir etki oluşturmaktadır.

4. Sonuç

Bu araştırma, giysi tasarımında kullanılan tekstil dışı malzemeleri fonksiyonel ve sembolik değer açısından incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla çalışmada incelenen tekstil dışı malzemeler, araştırmacılar tarafından oluşturulan deri ve kürk türevi malzemeler, işlenmiş doğal malzemeler, işlenmemiş doğal malzemeler ve petrol türevi malzemeler olmak üzere dört ana kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, mevcut literatürde yaygın olarak yer almamakta olup, çalışmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından analitik çerçeve oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Her kategori için Met Gala kapsamında yer alan birer tasarım örneği seçilmiştir.

Met Gala, her yıl belirli bir tema çerçevesinde kurgulanması ve tasarımcılara özgür bir yaratım alanı sunması nedeniyle tekstil dışı malzemelerin tasarım değerini değerlendirmek açısından uygun bir platformdur. Bu kapsamda deri ve kürk türevi malzeme kategorisinde, 2023 Met Gala’da Tamara Ralph tarafından tasarlanan ve deri malzeme kullanılan giysi,

İşlenmiş doğal malzeme kategorisinde 2024 Met Gala’da Olivier Rousteing tarafından tasarlanan ve kum malzeme ile oluşturulmuş, İşlenmemiş doğal malzeme kategorisinde, yine 2024 Met Gala’da aynı temada Fernando J. Garcia ve Laura Kim tarafından tasarlanan, cam mozaiklerle hazırlanmış giysi, petrol türevi malzeme kategorisinde ise, 2019 Met 233 Gala’da Zac Posen tarafından 3D yazıcı teknolojisi kullanılarak plastik malzemeden tasarlanan giysi değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma bulguları, deri malzemenin esnekliği, nefes alabilirliği nedeniyle, deri kullanılarak tasarlanan giysi tasarımının, diğer malzeme gruplarına kıyasla daha yüksek fonksiyonel değere sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, tüm malzeme gruplarındaki giysi tasarımlarının yüksek sembolik değere sahip olduğu görülmüştür.

Deri, cam mozaik, kum ve plastik gibi malzemeler, giysiye yalnızca estetik görünüm kazandırmakla kalmayıp, temalara uygun kavramsal anlatımlar yaratmada da etkili olmuştur. Her bir malzeme, kendi özelliğine uygun farklı tekniklerle biçimlendirilerek özgün görsel ve sembolik ifadeler sunmuştur. Özellikle, cam mozaik ve kum gibi işlenmiş doğal malzemeler, yüksek işçilik gerektirmesi ve hassas yapılarına rağmen sembolik değer açısından güçlü görsel anlatımlar sunmuştur. Bu durum, malzeme seçiminin ve işleme yönteminin yalnızca estetik açıdan değil, aynı zamanda anlatı gücü bakımından da önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, giysilerde malzemenin yanı sıra dikiş, aplike, alçı döküm ve üç boyutlu baskı gibi çeşitli üretim tekniklerinin kullanılması, tekstil dışı malzemelerle gerçekleştirilen tasarım uygulamalarında multidisipliner bir yaklaşımın benimsendiğini ve farklı disiplinlerin entegrasyonuna dayalı bir üretim süreci yürütüldüğünü göstermektedir. Bu teknikler, malzemeleri estetik ve sembolik açıdan güçlendirerek, Met Gala gibi kavramsal temaların öne çıktığı etkinliklerde bu giysilerin yalnızca moda ürünü değil, aynı zamanda sanatsal bir anlatım biçimi olarak algılanmasını sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde ise, malzeme ve kullanım bazlı sınırlılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin, deri dayanıklı bir malzeme olmasından dolayı giysinin sürdürülebilirliği açısından olumlu değerlendirilebilmesine rağmen tabaklama sürecinden kaynaklı çevresel olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Kum malzeme ise, çevresel açıdan olumlu değerlendirilmesine rağmen tek kullanımlık yapısı nedeniyle giysinin sürdürülebilirliği açısından sınırlı kalmaktadır. Cam mozaik malzeme hem üretim süreci, hem de giysinin kırılabilir yapısı nedeniyle sürdürülebilirlik açısından olumsuzluklar taşımaktadır. Benzer şekilde petrol türevi malzeme de üretim süreci ve doğada çözünürlüğü nedeniyle olumsuz etki göstermektedir. Bu durum, araştırma kapsamında incelenen tasarımlarda sürdürülebilirlikten ziyade estetik ve kavramsal yönünün ön plana çıkarıldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, tekstil dışı malzemelerin yüksek sembolik değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu malzemelerin fonksiyonel değer açısından da güçlendirilmesi için farklı disiplinlerden uzmanların iş birliği içinde çalışması, malzemelerin teknik özelliklerinin geliştirilmesi ve üretim süreçlerine yenilikçi yaklaşımlar kazandırılması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada tekstil dışı malzemeler dört ana grupta toplanmıştır. Ancak ileride yapılacak çalışmalarda, bu grupların daha ayrıntılı alt başlıklara ayrılması, malzeme çeşitliliğinin ve potansiyelinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada örneklem grubuna dahil edilen tasarımlar Met Gala gibi seçkin ve prestijli bir etkinlik çerçevesinde sınırlı kalmıştır. Gelecekte daha geniş tüketici gruplarıyla, farklı kültürel ve sosyal ortamlarda yürütülecek araştırmalarda ürün ve malzeme çeşitliliği göz önünde bulundurularak yapılacak çalışmalar, daha yenellenebilir sonuçlara ulaşmayı mümkün kılacaktır. Tüketicilerin tekstil dışı malzemelere yönelik bilgi düzeyinin artırılması, tekstil dışı malzemeler ile tasarlanan giysilerin daha çok kabul görmesini ve farklı alternatiflerin değerlendirilmesini, çevreye ve sürdürülebilirliği önemli ölçüde katkılar sağlayacaktır. Bu bağlamda, bilgilendirici kampanyalar ve eğitim çalışmalarının faydalı olabileceğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Addie, M. (2024). The Met Gala: Examining the Influence on Fashion and Society. In *New Perspectives in Critical Marketing and Consumer Society: A Contemporary Analysis*. Ethics International Press.
- Akgöz, E. (2005). *Büyük Beden Giysi Tasarımında, Tasarım Sürecine Etki Eden Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Amed, İ., & Sherman, L. (2016, 05 03). *Decoding 'Manus x Machina'*. Retrieved from Business of Fashion: <https://www.businessoffashion.com/articles/news-analysis/manus-x-machina-met-gala-apple-costume-institute-anna-wintour-andrew-bolton-jony-ive/>
- American Chemical Society. (1995, 10 26). Retrieved 11 24, 2024, from <https://www.acs.org/content/dam/acsorg/education/whatischemistry/landmarks/carotherspolymers/first-nylon-plant-historical-resource.pdf>
- Arer, U. Y. (2017). *Doğal Malzemenin Renk ve Dokusunun Mekâne Etkileri 21. YY Mimarisinden Örnekler*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim/Anasanat Dalı.
- Balmain. (2024). *MET GALA 2024*. Retrieved 04 28, 2025, from Instagram: https://www.instagram.com/p/C6pVy35CKwq/?img_index=1
- Barthes, R. (1983). *The Fashion System*. University of California Press.
- Berge, P. (1997). *Yves Saint Laurent*. Thames and Hudson.
- Bowles, H. (2020). *Vogue & The Metropolitan Museum of Art Costume Institute: Parties, Exhibitions, People*. Abrams Books.
- Braga, J. (2009). Histórias: a alunissagem e a alucinação da moda. *dObra[s] – revista da Associação Brasileira de Estudos de Pesquisas em Moda*, 3(7), 30-32.
- Carlos, M. (2016, 05 02). *And Beyoncé Arrives! The Moment We've All Been Waiting For*. Retrieved from Vogue: <https://www.vogue.com/article/met-gala-2016-beyonce-givenchy-riccardo-tisci-red-carpet-fashion>
- Chapin, F. S., Torn, M., & Tateno, M. (1996). Principles of Ecosystem Sustainability. *American Naturalist*, 148(6), 1016-1037.
- Creusen, M. E., & Schoormans, J. (2005). The Different Roles of Product Appearance in Consumer Choice. *The Journal of 5 Product Development & Management Association*, 63-81.
- Çileroğlu, B., & Nadasbaş, S. (2018). Moda Tasarımında 3 Boyutlu Yazıcıların Malzeme-İşlev-Form Odaklı Kullanımları ve Çok İşlevli Modüler Giysi Tasarımı Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2(66), 231-257.
- Davis, J. (2024). *Bazaar*. Retrieved 04 28, 2025, from How Zac Posen created five of the Met Gala's most innovative looks: <https://www.harpersbazaar.com/uk/celebrities/red-carpet/a27401585/zac-posen-met-gala-red-carpet-designs/?epik=dj0yJnU9VVVMVWVDMRqcFJTcngwNzBxdmtCYm4xOFhJYS1JanAmcD0wJm49UGxpTWd5SVVReTNfV EFIMkdMVVI0ZyZ0PUFBQUFBR1ptX3pr>
- Davis, R. W. (2019). Symbolic Values. *Journal of the American Philosophical Association*, 5(4), 449-467.
- Debo, K., & Loppa, L. (2005). Margiela Martin. In V. Steele (Ed.), *Encyclopedia of Clothing and Fashion* (pp. 381-383).
- Erol, Ş., Pamuk, B., & Aydın, M. (2018). Sürdürülebilir Moda Anlayışı ile Deri Tasarımında Ürün Geliştirme. *ASOS Journal, The Journal of Academic Social Science*, 06(74), 297-309.

- FashionUnited*. (2019, 05 11). Retrieved 20234, from <https://fashionunited.com/news/fashion/zac-posen-showcases-3d-printed-couture-at-met-gala/2019050827672>
- Fogg, M. (2013). *Fashion The Whole Story*. PRESTEL.
- Gomez, S. (2024, 05 08). *All about Lauren Sánchez's 'Shattered Glass' gown at the 2024 Met Gala*. Retrieved 04 19, 2025, from HOLA: <https://www.hola.com/us/fashion/20240508359790/lauren-sanchezs-shattered-glass-gown-at-the-2024-met-gala/>
- Good Morning America*. (2019). Retrieved 03 17, 2025, from <https://www.goodmorningamerica.com/amp/video/62899376>
- Hennessy, K., & Fischel, A. (2012). *Fashion: The Definitive History of Costume and Style*. Dorling Kindersley.
- Herz, J. (2024, 05 09). *Mailonline*. Retrieved 04 19, 20245, from Dailymail: <https://www.dailymail.co.uk/home/index.html>
- Hollander, A. (1978). *Seeing Through Clothes*. New York: Viking Press.
- Hopewell, J., Dvorak, R., & Kosior, E. (2009). Plastics recycling: challenges and opportunities. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 364(1526), 2115–2126.
- Isaac, C. (2007). The catwalk as spectacle: Hussein Chalayan Spring 2007 – A magician of technology. *IFFTI Junior Faculty Conference* (pp. 59-69). International Foundation of Fashion Technology Institutes (IFFTI). Retrieved from https://iffiti.org/downloads/junior-faculty/2007/Chalayan_ci.pdf
- Jackson, H. (2024). *Vogue*. Retrieved 04 28, 2025, from Tyla Transformed Into a Sand Sculpture at the 2024 Met Gala: <https://www.vogue.com/article/tyla-2024-met-gala>
- Jung, S., Kara, L., Simpson, T., & Whitefoot, K. (2023). Is Additive Manufacturing an Environmentally and Economically Preferred Alternative for Mass Production? *Environmental Science and Technology*, 57(16), 6373–6386.
- Kamalha, E., Zeng, Y., Mwasiagi, J. I., & Kyatuheire, S. (2013). The Comfort Dimension: A Review of Perception in Clothing. *Journal of Sensory Studies*, 423-444.
- Kanski, S. (2022). *The Met Costume Institute: Evolution, Metamorphosis, and Cultural Phenomenon*. Research Papers by TMD Undergraduate, University of Rhode Island, Textiles, Fashion Merchandising and Design Department.
- Karana, E., Hekkert, P., & Kandachar, P. (2008). Material considerations in product design: A survey on crucial material aspects used by product designers. *Materials & Design*, 29(6), 1081-1089.
- Kim, S. Y. (2013). Characteristics in the Lingerie Looks Designed by John Galliano. *Journal of the Korean Home Economics Association*, 147-159.
- Koca, E. (2025). Moda Tasarımında Kültürel Sürdürülebilirliğe Yönelik Sanatsal ve Yorumlayıcı Bir Model, *Güzel Sanatlarda Çağdaş Araştırmalar*, Publisher: All Sciences Academy, s. 36-56
- Koca, E., & Zöhra, E. O. (2023). Elektronik Giysilerin Tasarım Değerleri Üzerine Bir Analiz. *Social Sciences Studies Journal*, pp. 5930-5943.
- Koca, E., Koç, F. ve Kaya Ö.(2015). Yöresel Dokumaları Güncel Tasarımlarda Yorumlamak “Kargı Bezi Örneği”, *ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 125-133.
- Koda, H., & Glasscock, J. (2014). The Costume Institute at the Metropolitan Museum of Art: An. In M. R. Melchior, & B. Svensson (Eds.), *Theory and Practice* (pp. 21-33). Bloomsbury.

- Kopan, D. (2008). *Anadolu'da Deri Giyim Tarihi*. Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil Anasanat Dalı.
- Kumar, S., Raju, G., Singh, S., Chandra, P., Salman, Z., & Sethi, G. (2023). Evaluation of the Environmental Performance of Traditional Leather Materials in Fashion Industri. *E3S Web of Conferences*. 430,011. EDP Sciences. doi:<https://doi.org/10.1051/e3sconf/20234300110707>
- Küçük, A. (2020). Plastik Kirliliğin Çevresel Zararları ve Çözüm Önerileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 403-427.
- Langle, E. (2005). *Pierre Cardin Fifty Years of Fashion and Design*. Thames & Hudson Ltd.
- Lee, S.-I. (2014). Study on Modern and Innovative Haute Couture Designer Iris van Herpen. *Journal of Korean Society of Design Science*, 27(3), 175-194.
- Lehnert, G., & Mentges, G. (2013). *Fusion Fashion: Culture beyond Orientalism and Occidentalism*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Lewis, H., Gertsakis, J., Grant, T., Morelli, N., & Sweatman, A. (2010). *Design + Environment: A Global Guide to Designing Greener Goods*. Greenleaf Publishing.
- Lobenthal, J. (2005). Space Age Stayles. In *Encyclopedia of Clothing and Fashion* (Vol. 3, pp. 199-200). Farmington Hills,: Charles Scribner's Sons.
- Loschek, I. (2009). *When Clothes Become Fashion_ Design and Innovation Systems*. Berg Publishers.
- McLean, L. (2023). The Met Gala: Where High and Popular Culture Collide. *"Scaffold: Journal of the Institute of Comparative Studies in Literature, Arts and Culture*, 1(1), 53-66.
- Meydan, C., & Kutlu, N. (2011). Geleceğin Modasında Radikal Materyal Arayışları. *Akdeniz Sanat*, 26.
- Nimkulrat, N. (2010). Material inspiration: From practice-led research to craft art education. *Loughborough University*, pp. 63-84.
- Orfali, B. (2008). Yves Saint-Laurent (1936-2008): Le Petit Prince de la Haute Couture. *Hermes*, 52, 183-185.
- Orth, U. R., & De Marchi, R. (2007). Understanding the Relationships between Functional, Symbolic, and Experiential Brand Beliefs, Product Experiential Attributes, and Product Schema: Advertising-Trial Interactions Revisited. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 15(3), 219-233.
- Öz, C., & Çileroğlu, B. (2021). Disiplinlerarası Yaklaşımla Temel Dikim Tekniklerinin Farklılaştırılması: Tekstil Yüzey Tasarımında Örnek Uygulamalar. *Journal of Textiles and Engineer*, 28(122), 121-133.
- Özgüngör, B. (2013). *Lüks Tüketim Ürünlerinde Tüketicilerin Algıladıkları Değerin Ürün Tasarımıyla İlişkisi*. İstanbul teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Palmer, A. (Ed.). (2018). *A Cultural History Of Dress And Fashion* (Vol. 6). Bloomsbury Publishing.
- Peterson, A. T., Hewitt, V., Vaughan, H., Kellogg, A. T., & Payne, L. (2008). *The Greenwood Encyclopedia Of Clothing Through American History 1900 To The Present*. Greenwood Press.
- Rahman, O., Jiang, Y., & Liu, W.-s. (2010, 11). Evaluative Criteria of Denim Jeans: A Cross-national Study of Functional and Aesthetic Aspects. *The Design Journal*, pp. 291-312.
- Ralph, T. (2023). *Tamara Ralph*. Retrieved 04 28, 2025, from https://www.instagram.com/p/CruLPO1o8G9/?img_index=1

- Ramzi, L. (2024). *The Lives of the Party: A Whirlwind History of the Met Gala*. Retrieved 04 26, 2025, from Vogue: <https://www.vogue.com/article/everything-you-need-to-know-about-the-met-gala-video>
- Ravasi, D., & Violina, P. R. (2008). Symbolic Value Creation. In *The SAGE Handbook of New Approaches in Management and Organization* (pp. 270-284).
- Sarı, N. (2025). *Tekstil Dışı Malzemelerle Tasarlanan Giysilerde Tasarım Değerinin Tüketici Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Yüksek Lisans Enstitüsü Moda Tasarım Ana Bilim Dalı.
- Sarioğlu, H. (1994). El Sanatlarında Tasarım Eğitiminin Önem. *Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü*,. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Science History Institute. (2008, 10 3). *Nylon: A Revolution in Textiles*. Philadelphia. Retrieved 11 25, 2024, from <https://www.sciencehistory.org/stories/magazine/nylon-a-revolution-in-textiles/>
- Seeling, C. (2000). *Fashion: The Century of the Designer, 1900-1999*. Könemann.
- Smelik, A. M. (2017). Cybercouture: The Fashionable Technology of Pauline van Dongen, Iris van Herpen and Bart Hess. In *Delft Blue to Denim Blue: Contemporary Dutch Fashion* (pp. 252–269). I.B. Tauris. doi:<https://doi.org/10.5040/9781350986039.ch-014>
- Sterlacci, F. (2005). Leather and Suede. In V. Steele (Ed.), *Encyclopedia of Clothing and Fashion* (pp. 343-345). United States of America: Charles Scribner's Sons.
- Strand, E., Frei, K., Gleba, M., Mannering, U., Nosh, M.-L., & Skals, I. (2010). Old Textiles-New Possibilities. *European Journal of Archaeology*, 13, 149-173. doi:[doi:10.1177/1461957110365513](https://doi.org/10.1177/1461957110365513)
- Taştepe, Ç. (2018). Modada Sürdürülebilirlik ve Pos-Modernizm Ara Kesitinde Brikoloj Tekniği Kullanımı. *Asos Journal*, 6(75), 492-500.
- Thoren, M. (1994). Systems approach to clothing for disabled users. Why is it difficult for disabled users to find suitable clothing. *Elsevier*, pp. 389-395.
- Vinken, B. (2005). *Fashion Zeitgeist: Trends and Cycles in the Fashion System*. Berg Publishers.
- Watson, L. (2004). *20'th Century Fashion*. Firefly Books Ltd.
- Wickman, K. (2024, 8 11). *Vanity Fair*. Retrieved 2024, from https://www.vanityfair.com/style/story/tyla-balmain-sand-dress-didnt-survive-the-met-gala-2024?srltid=AfmBOoo_qaG7ZuLrPKIT_Uece9PwoRS3h-kKYJs-KaQsRBp_5H4eap2o
- Wilson, E. (1987). *Adorned in Dreams*. Berkeley: University of California Press.
- Yıldırım, M. (2016). Moda Giyim Sektöründe Üç Boyutlu Yazıcılarla Tasarım ve Üretim. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*(17), 155-172.
- Ypiranga, M. T., & de Neto, D. B. (2023). Emancipação feminina e a moda sessentinha dos três visionários: Pierre Cardin, André Courrèges e Paco Rabanne. *ModaPalavra e-periódico*, 16(38), 65-118.

İnternet Kaynakları

- http:1 The Metropolitan Museum of Art*. (t.y.). Retrieved 04 23, 2025, from Dress: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/626150>
- http:2 The Metropolitan Museum of Art*. (t.y.). Retrieved 04 23, 2025, from Remote Control: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/124594>

[http:3 The Metropolitan Museum of Art. \(t.y., 04 22\). Retrieved 2024, from Ensemble: The Metropolitan Mu https://www.metmuseum.org/art/collection/search/163152 a](https://www.metmuseum.org/art/collection/search/163152)

[http:4 Victoria and Albert Museum. \(t.y.\). Retrieved 04 22, 2025, from Yashmak: https://collections.vam.ac.uk/item/O1304568/yashmak-shaun-leane/](https://collections.vam.ac.uk/item/O1304568/yashmak-shaun-leane/)

[http:5 The Metropolitan Museum of Art. \(t.y.\). Retrieved 05 08, 2025, from The Costume Institute: https://www.metmuseum.org/departments/the-costume-institute](https://www.metmuseum.org/departments/the-costume-institute)

[http:6 The Metropolitan Museum of Art. \(t.y.\). Retrieved 05 10, 2025, from Exhibition Overview: https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2018/heavenly-bodies](https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2018/heavenly-bodies)

[http:7 The Metropolitan Museum of Art. \(t.y.\). Retrieved 05 10, 2025, from Dress: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/701654#:~:text=ways,the%20rest%20of%20the%20collection](https://www.metmuseum.org/art/collection/search/701654#:~:text=ways,the%20rest%20of%20the%20collection)

Görsel Kaynaklar

Görsel 1.

[http:8 https://veraena.livejournal.com/354121.html](https://veraena.livejournal.com/354121.html)

Görsel 2.

[http:9 https://vogue.com.tr/moda/moda-ile-sanatin-buyuk-carpismasi](https://vogue.com.tr/moda/moda-ile-sanatin-buyuk-carpismasi)

Görsel 3.

Martin, C. Z. (2020). El ballet triádico de Iris Van Herpen. Envolvente, espacio y performance. Lisans Bitirme Tezi, E.T.S. Arquitectura, Universidad Politécnica de Madrid , E.T.S. Arquitectura (UPM)

Görsel 4.

[http:10 https://www.instagram.com/p/CrvW_zXIpqH/](https://www.instagram.com/p/CrvW_zXIpqH/)

[http:11 https://www.vogue.com/slideshow/why-camellia-flowers-were-blooming-all-over-the-2023-met-gala-red-carpet](https://www.vogue.com/slideshow/why-camellia-flowers-were-blooming-all-over-the-2023-met-gala-red-carpet)

[http:12 https://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-12035503/Met-Gala-2023-Lily-James-debuts-striking-new-fringe-dons-strapless-leather-ball-gown.html](https://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-12035503/Met-Gala-2023-Lily-James-debuts-striking-new-fringe-dons-strapless-leather-ball-gown.html)

[http:13 https://www.instagram.com/p/CryG109IibR/](https://www.instagram.com/p/CryG109IibR/)

[http:14 https://www.instagram.com/p/C6o_cbcID7Y/?img_index=1](https://www.instagram.com/p/C6o_cbcID7Y/?img_index=1)

Görsel 5.

[http:15 https://www.baskagazete.com/galeri/met-gala-da-siklik-yarisi-1033/47.html](https://www.baskagazete.com/galeri/met-gala-da-siklik-yarisi-1033/47.html)

[http:16 https://www.imdb.com/es/name/nm0761078/mediaviewer/rm1815772929/?ref_=nm_ph_3](https://www.imdb.com/es/name/nm0761078/mediaviewer/rm1815772929/?ref_=nm_ph_3)

[http:17 https://www.justjared.com/photo-gallery/5038541/jeff-bezos-lauren-sanchez-at-met-gala-04/](https://www.justjared.com/photo-gallery/5038541/jeff-bezos-lauren-sanchez-at-met-gala-04/)

[http:18 https://pagesix.com/2024/05/06/style/lauren-sanchez-makes-met-gala-2024-debut-in-mirrored-floral-ballgown-with-jeff-bezos/](https://pagesix.com/2024/05/06/style/lauren-sanchez-makes-met-gala-2024-debut-in-mirrored-floral-ballgown-with-jeff-bezos/)

[http:19 https://www.instagram.com/p/C6ti6IvOn1a/](https://www.instagram.com/p/C6ti6IvOn1a/)

Görsel 6.

[http:20 https://tribune.net.ph/2024/05/08/stunners-at-the-met-gala](https://tribune.net.ph/2024/05/08/stunners-at-the-met-gala)

http:21 <https://www.instagram.com/reel/C6s7mWuNTuB/>

http:22 https://www.instagram.com/p/C6rjocOPfy5/?img_index=4

http:23 https://www.instagram.com/p/C6qyCOuCppu/?img_index=5

http:24 <https://www.cosmopolitan.com/entertainment/celebs/a60706148/tyla-needed-to-get-lifted-up-the-stairs-at-the-2024-met-gala/>

http:25 https://www.instagram.com/p/C6qyCOuCppu/?img_index=4

http:26 https://www.instagram.com/p/C6ruiYVvwMe/?img_index=1

http:27 <https://www.instagram.com/p/C6qzztvCEv1/>

Görsel 7.

http:28 https://www.26cheap-shop.com/?product_id=224475985_43

http:29 <https://www.harpersbazaar.com/uk/fashion/a27401585/zac-posen-met-gala-red-carpet-designs/>

http:30 https://www.instagram.com/p/C6nSulHtvBR/?img_index=5

http:31 <https://x.com/vickyhaddock/status/1819752575031201808/photo/1>

http:32 <https://www.tctmagazine.com/additive-manufacturing-3d-printing-news/zac-posen-ge-additive-protolabs-3d-print-met-gala/>